

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

Şİİ KÜLTÜRDEKİ HZ. ALİ MUCİZELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: ABBAS AZİZİ'NİN "320 DASİTAN AZ MU 'JİZAT VE KERÂMÂT-İ İMAM ALİ (A.S.)" ESERİ ÖRNEĞİNDE

AN EVALUATION ABOUT MIRACLE OF HAZRAT ALI IN SHI'I CULTURE: IN EXAMPLE OF ABBAS AZIZI'S BOOK "320 DASİTAN AZ MU 'JİZAT VE KARAMAT-I IMAM ALI (AS)"

Kamile ÜNLÜSOY*

Öz

Hz. Ali genelde Müslüman kültürde özelde Şii kültürde hakkında en fazla menkıbe, destan üretilen şahsiyetlerin başında gelir. "320 Dasitan Az Mu 'jizat ve Kerâmât-i İmam Ali (a.s.)" adlı eser İran'da Abbas Azîzî tarafından telif edilmiştir. Eserde Günümüz Şii toplumun hafızasında mevcut Hz. Ali mucize ve kerametleri derlenmiştir. Çalışmada söz konusu bu anlatılar ışığında resmedilen Hz. Ali tasavvurunun İslam Mezhepleri Tarihi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Ali, Mucize, Destan, Anlatı, Şia.

Abstract

In general in Muslim culture, in particular in Shii Culture, Hazrat Ali is an identity whose most legend, epic, tales and narrative about himself. The book, named "320 Dasitan Az Mu 'jizat ve Kerâmât-i İmam Ali (a.s.)" was published in Iran. In book, a lot of miracles of Hazrat Ali in today's Shi'i memory were compiled. In this study, we plan to evaluate the imigation of Hazrat Ali described in the light of these narratives, in terms of History of Islamic Sects.

Keywords: Hazrat Ali, Miracle, Epic, Narrative, Shia.

Giriş

Tarih boyunca hemen her toplumda idealize edilen, hakkında çok çeşitli efsane, destan ve menkıbeler üretilen şahsiyetler var olagelmıştır. İslâmiyetin kabulünden bu yana Müslüman kültürde de gözlemlenen dinî motiflerle bezenmiş, kimi zaman efsane kimi zaman da menkıbe olarak adlandırılan bu anlatılar, her geçen gün bir takım eklemelerle, ya da yenileri üretilerek canlılığını devam ettirmektedir. Müslüman kültürde, şahsiyeti etrafında menkıbe ve efsane üretilen isimlere bakıldığında, şüphesiz Hz. Ali ilk sıralarda gelir. Özelde, yani Müslümanlar arasında Hz. Ali hakkında en fazla menkıbe ve destana sahip toplum ise, Şii toplumdur. Bu durum, Şia'nın ideolojisiyle doğrudan ilişkilidir. Zira Şia'nın ana kitleden ayrılış sebebi Hz. Ali adı etrafında ortaya koyduğu imamet nazariyesidir. Bu nazariyede Hz. Ali tarihsel kimliğinin çok ötesinde, alemlerin yaratılış sebebi, hiçbir şeyin bilgisinin kendisinden gizli kalmayan sınırsız bir bilgiye sahip, insanî yönden tüm faziletleri kendisinde toplayan, peygamberler gibi mucizeler gösteren beşer üstü niteliklere sahip, karizmatik bir lider olarak merkezi bir yerde bulunmaktadır.

Günümüzde Şia'nın en önemli temsilcisi olan İmamiyye Şiası, III./IX. yy. dan itibaren ideolojik bir bakış açısıyla tarih sayfalarını yeniden açarak, kendisi için imamet nazariyesi ekseninde bir tarih yazmıştır. Şii müellifler bu dönemde imamet nazariyesinin ispatı için pek çok eseri kaleme almıştır. Hz. Ali hakkında efsane ve menkıbeler de bu eserler arasında

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Ana Bilim Dalı.

serpiştirilmiş halde yer alırken, ilerleyen süreçte Hz. Ali mucizelerine dair ayrı başlıklar açılmaya başlanmış ve nihayetinde müstakil eserler bile hazırlanmıştır. Mesele sadece teoride kalmayıp pratiğe de yansımış, Büveyhiler döneminden itibaren Şii nüfusun hakim olduğu bölgelerde İnşâdü'l-Menâkıb merâsimleri düzenlenerek, Şii ileri gelenleri sokak sokak dolaşır Hz. Ali'nin olağanüstü niteliklerini içeren menkıbeleri halka anlatmışlardır. Anlatılan menkıbelerde Hz. Ali yüceltilirken, diğer sahabe de Hz. Ali'nin düşmanı olarak gösterilmiş, daha da ötesi onları aşağılayıcı menkıbelerle bu durum eğlence haline getirilmiştir (Şahin, 2010, 242-243). Buna karşılık Sünnilerin de Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi sahabenin büyüklerinin ön plana çıkarıldığı fezâilhanlık müessesini oluşturdukları söylenmektedir (Hakyemez, 2009: 17).

Makalede değerlendirmeyi planladığımız Abbas Azîzî'nin 320 *Dasitan Az Mu'jizat ve Kerâmât-i İmam Ali (a.s.)* (Azîzî, 1386: 20) adlı eseri, adından da anlaşılacağı üzere Hz. Ali'ye nispet edilen mucize ve kerametlerden oluşan 320 destanı ihtiva etmektedir. Makalenin hazırlanma aşamasında günümüz Şii toplumun hafızasındaki bu kadar mucizenin hayret verici bir fazlalıkta olduğunu düşünürken, Muhammed Rıza'nın derlemiş olduğu "1001 Hikayet Dasitan Az Zengâni İmam Ali (a.s.)" eserine rastladığımızda bu konuda ortaya konan destan ve menkıbelerin kolaylıkla sınırlandırılmayacak bir boyuta ulaşmış olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu makalede biz, söz konusu eserdeki 320 destandan seçme 65 destanı ele alıp bunlarda ortaya konan Hz. Ali tasavvurunu İslam mezhepleri Tarihi açısından değerlendirmeye çalışacağız. Aksi takdirde destanların tamamını bir makale sınırları içerisinde ele alıp değerlendirebilmemiz pek mümkün gözükmemektedir.

Eserin yazarı Abbas Azîzî'nin hayatı hakkında kısa bir bilgiye ulaşabildiğimizi belirtmemiz gerekir. Buna göre, Abbas Azîzî 1.9.1342 hicri/şemsi yılında İran'da doğmuştur. Uzmanlık alanı Fıkıh Usûlü, Kur'an ve Hadis ilimleridir (<http://aazizi.andishvaran.ir/fa/scholarmainpage.html>, 10.10.2014.). "320 Dasitan Az Mu'jizat ve Kerâmât-i İmam Ali (a.s.)" adlı eseri onun otuzun üzerindeki kitaplarından biridir. 320 sayfa olan bu eseri Ma'sumîn Yayınevinde 1386 hicri/şemsi yılında yayımlanmıştır.

1. Eserin İslam Mezhepleri Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Destan, menkıbe gibi dinî anlatıların ait oldukları toplumun dinî, mezhebi, kültürü ve değerlerinden soyutlanmış bir şekilde anlaşılması mümkün değildir. Azîzî'nin eserine bu açıdan bakıldığında eserdeki hemen her destanın, birçok Şii inanç motifini ihtiva ettiğini ve eserin Şii (İmâmîyye) kültürün bir ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle de Hz. Ali'nin imametini ve vasilliğini ispat etme gayreti, buradan hareketle Şia'nın imamet teorisini meşrulaştırmaya yönelik çaba, destanları okuyan herkesin kolaylıkla anlayabileceği açıklıktadır. Eserdeki Şia'nın temel kabulleriyle örtüşen ana temalar şunlardır;

a. Mucize

İmamiyye Şia'sının kabulünde Hz. Peygamber'den hemen sonra ilâhî nas ve tayinle, Hz. Peygamber'in vasiyetiyle imâmet makamına atanan ilk vasî, imam olarak kabul edilen Hz. Ali (Muhammed Rıza Muzaffer, 1978: 57-59) ve kendisinden sonra gelen diğer imamlar, peygamberlerin peygamberliklerini ispatlayabilmek için mucize gösterebildikleri gibi, imametlerini ispatlayabilmek için mucize gösterebilirler (el-Kuleynî, 1401:I, 231; el-Hillî, 1365: 193; a. mlf, 1962: 96).

Azîzî'serine mucize ve kerametın tanımlarına yer verdiği bir mukaddimeyle başlar. Ona göre, mucize gerçekleşmesi Allah'ın kudretine bağlı olağan üstü bir eylemdir. Bir insan kendi beşeri gücüyle bunu gerçekleştirmeye kadir olamaz. Mucizenin eğitim, ahlâk ve inanç boyutu vardır (Azîzî, 1386: a.y.). Mucizenin insanın gözünün önündeki perdenin kalkmasına imkân sağladığını söyleyen Azîzî, insanlar somut mucize istediklerini, Halbuki Kur'an'ın en iyi manevî mucize olduğunu söylemektedir (Azîzî, 1386: a.y.).

Azîzî'nin tanımında keramet, temiz imamların haremde gerçekleşen mucize ve inayetlerdir. Ona göre mucize ve keramet arasındaki fark şöyledir; mucizede meydan okuma ve halkın hidâyeti amaçtır. Ancak evliyâların dualarında ve onlardan sadır olan kerametler de meydan okumaya gerek yoktur. Kerametler insanlar için iftihar yaprakları gibidir, insanların

Ehl-i Beyt'e ilgilerinin artmasına sebep olur. Kerametler aşıkla maşuk arasındaki bir ilişkidir, Allah'ın izniyle gerçekleşirler. Bunlar ilâhî pınardan kaynaklanır ve bitmez tükenmezdir. Ehl-i Beyt'in kerametleri, tevessül, dua, münâcat, gözyaşı ve yanan bir kalple elde edilir. İnsanlara Allah tarafından bir hediye olan kerametler, Ehl-i Beyt'in yüceliğinin, kudsiyetini ve hakkaniyetinin yakın olarak bilinmesine sebep olur. Kerametler olağan üstü işlerdir. Kerametler sayesinde Allah'a yakın olunmakla beraber, bunlar insanın bâtınından sâdır olurlar(Azîzi, 1386: a.y.).

Azîzi'ye göre nebîlerin, peygamberlerin, temiz imamların mucizelerine inanmak zorunludur. Bunu inkâr günahdır. Azîzi burada İmam Kâzım'a (a.s.) isnâden "İnsanlardan çok günah işleyen o kimsedir ki, Ehl-i Beyt'e ta'n eden, onların sözünü yalanlayan ve onların mucizelerini inkâr edendir." sözünü delil getirir. Ona göre mucizeyi inkar eden herkes cahildir. Zirâ mucize sahibi kimse, ilk olarak ismet sıfatını taşır. İkincisi, i'caz imânı güçlendirmek için gerçekleşir. Üçüncüsü Allah'ın izniyle gerçekleşir. Daha sonra da "Eğer biz imamların mucize ve kerametlerini kabul etmek istersek, perdelerin, hicapların ve gafletlerin bizden uzaklaşması gerekir." der (Azîzi, 1386: a.y.).

Müellif daha sonra sözü kitabın ana temasını teşkil eden Hz. Ali'nin mucize ve kerametlerine getirir. Burada "İmam Ali Aleyhisselamın kerametleri çok fazladır. Ne acıdır ki; insanlar bu kerametleri görmesine rağmen inat etmeye devam etmektedir. Eğer biz İmam Ali'nin mucize ve kerametlerinden nasiplenmek istersek, hazır bir kalbe ve yanan bir gönle sahip olmamız gerekir. İmam Ali'den küçük şeyler istemeyelim ki; ilelebet bâki kalsın. Vücudun iyileşmesi, fakirliğin kalkması, küçük taleplerdir. İmam Ali'den ölüm anında, can çekişirken, karanlıklarda, yalnızlıklarda, Berzâh aleminde, Sırat köprüsünde, Mizan ve Hesap Günü'nde onu görmeyi isteyelim ve onu çağıralım ki; bizim feryadımıza yetişsin. Tüm vücudumla İmam Ali'den en büyük kerametleri olan kalbimin şifa bulmasını, onun kabrini ziyaret etmeyi ve Kıyamet gününde onun şefaati isterim. Bunlar onun adı ve hatırıyla diri olan bütün Şîilere de nasip olsun. Özellikle de kardeşlerimize, kız kardeşlerimize kitabın tashîhi, basımı ve yayınına katkısı olan herkese nasip olsun."(Azîzi, 1386: 20-21) diyerek Hz. Ali'nin mucize ve kerametlerinin önemine vurgu yapmaktadır.

Destanlarda Hz. Ali'ye isnad edilen mucize ve kerametlere baktığımızda; Yuşa bin Nun hadisesinde olduğu gibi güneşi geri çeviren Hz. Ali, Hz. Musa gibi elindeki asayla suya vurup, "Ak!" diye seslenmiş, bunun üzerine on iki pınar akmaya başlamış (Azîzi, 1386: 40), Hz. Musa'nın sofrası gibi bir mucize isteyenlere kurumuş nar ağacını yeşertmiş (Azîzi, 1386: 54), elindeki yayın ejderhaya dönüştürmüş (Azîzi, 1386: 101), Hz. İsa gibi biri kör, biri cüzamlı, diğeri felçli ve bir diğeri de alaca hastalığa yakalanan hastalara dua ederek iyileştirmiş (Azîzi, 1386: 100), felçli ve dilsiz bir adamı, ona musallat olan şeytanı öldürerek iyileştirmiştir (Azîzi, 1386: 101).

Hz. Ali'ye isnad edilen mucizelerdeki motifler, daha çok Kur'an ve hadislerde geçen motiflerdir. Burada gözlemlenen Hz. Ali'nin peygamberlerle kıyaslanarak onun peygamber seviyesine çıkarılma çabası, Şîî düşüncedeki efdaliyet meselesiyle de ilgilidir. Çünkü bu anlayışta Hz. Ali her bakımdan sahabenin en efdali olarak, imamete en lâyık kimsedir, onun bu üstünlüğü sahabeyle sınırlı olmayıp, o Ulû'l-Azm peygamberlerin dışındaki peygamberlerden daha üstündür (eş-Şeyh el-Müfid, t.y.: 81).

Yukarıdaki mucizelerde Ulû'l-Azm peygamberlerle de kıyaslandığı gözlemlenen Hz. Ali'nin mucize ve kerametleri bunlarla sınırlı kalmamıştır. Diğer destanlarda kendisine Cennetten bir nar gelen Hz. Ali (Azîzi, 1386: 55-56), bir dağı gümüşe, ağaçlarını silah kuşanmış erlere, taşlarını ise aslan ve kaplanlara ve yılanlara dönüştürmüş (Azîzi, 1386: 35), mezardaki Yahudilerle konuşmuş (Azîzi, 1386: 43-44), Fırat Nehrinin fazla sularını azaltmış (Azîzi, 1386: 55-56), Yağmur duasıyla yağmur yağdırtmış ve azaltmış (Azîzi, 1386: 21), Cennet ve Cehennemi göstermiş (Azîzi, 1386: 22), bir kişiyi kaplumbağaya dönüştürmüş (Azîzi, 1386: 22), yerle konuşmuş (Azîzi, 1386: 37), yerden dinar çıkartmış (Azîzi, 1386: 22-23), Medine'deki depremi durdurmuş (Azîzi, 1386: 36), duvarı altına çevirmiş (Azîzi, 1386: 55), Medine'den Medain'e on

adımında varmış (Azîzî, 1386: 65-66), rüyada ilham vermiştir (Azîzî, 1386: 148), yaralı aslan ayağını Hz. Ali'nin kabrine sürerek iyileştirmiştir (Azîzî, 1386: 115).

Görüldüğü üzere, destanlarda pek çok peygamberin göstermiş olduğu mucizelerin toplamından daha fazla mucize Hz. Ali'ye isnad edilmiştir. Bu yapılırken bir taraftan Hz. Ali'nin peygamberlere karşı üstünlüğü ispatlanırken, bir taraftan da ona bir beşerin sınırlarını çoktan aşan beşerüstü bir kimlik büründürülmüştür.

b. İmamet

Bilindiği üzere Şiî toplum Gadir Hum hadisesinde Hz. Ali'nin ilâhi bir tayinle Hz. Peygamber tarafından onu kendi yerine vasi, imam tayin edilmiş olduğuna inanmaktadır. Müellifde eserinde Hz. Ali'nin imametini ve vasiliğini ispatlayacak farklı pek çok anlatıya yer vermektedir. Bunlardan biri Gadir Hum hadisesi hakkındadır. Şia nezdinde Gadir Hum hadisesiyle ilgili rivayetler özelde Hz. Ali'nin imametinin ispatlanması açısından genelde imamet teorisinin temellendirilmesi ve mezhebin varoluşuna meşruiyet zeminini oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Şia'nın kabulüne göre Gadir Hum olayı şöyle gerçekleşmiştir: Hz. Peygamber Veda Haccı dönüşünde Mekke ve Medine arasında Cuhfe denilen yerde konaklar, burada "Kur'ân'ın "Ey Resûl! Rabbinden sana indirilene tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez." Maide, 5/67 ayeti nazil olunca ashâbını toplayıp; "Ben size kendi nefislerinizden daha evlâ değil miyim?" diye sorar. Onların tasdiki üzerine Hz. Peygamber, Hz. Ali'nin ellerini havaya kaldırıp; "Ben kimin mevlasıysam Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu velî edinenin velisi ol. Ona düşman olanın düşmanı ol. Ona yardım edene yardımcı ol. Onu terk eden sen de yüz üstü bırak." diye dua eder. Bundan sonra oradakiler Hz. Ali'yi kutlarlar. Bu olaydan sonra Medine'ye dönülürken de "Bugün size dininizi bütünüledim; üzerinize olan nimetimi tamamladım; din olarak sizin için İslam'ı beğendim." Maide, 5/3 ayeti nâzil olur. Şiâ'ya göre burada Hz. Peygamber Hz. Ali'yi tayin etmiştir. Sözlerindeki "mevlâ" dan kasıt, Hz. Ali'nin imametidir (eş-Şeyh el-Müfid, 1993: 223; el-Hilli, 1365:48; a.mlf.,1962: 168; Tabatabâi, 2000: V, 300).

Müellifin yer verdiği anlatıda ise, Hz. Peygamber Gadir Çölünde binlerce Müslümanın huzurunda Hz. Ali'yi kendisinden sonra halife tayin ettikten sonra şöyle der; " هذا و مولاه ﷺ من " Kin dolu Haris b. Nu'man el-Fihri isimli birisi ashâbın toplandığı yere Allah Resûlü'nün yanına gelip "Ey Muhammed! Sen bize Allah'ın birliğine inanmamızı ve senin Allah'ın peygamberi olduğunu tasdik etmemizi emrettin ve biz de kabul ettik. Bize beş vakit namazı, hac yapmamızı emrettin, kabul ettik. Bunlar yetmedi mi? Yetmedi mi ki; amcanın oğlunun elini kaldırıp bizden üstün gösterdin ve niçin "Ben kimin rehberi isem Ali de onun rehberidir." dedin? Bunu kendi isteğinle mi yoksa Allah'ın emriyle mi yaptın?" diye sorar. Peygamber (s.a.v.) "□□ - الله من هذا إن هو إلا الله لا اله الا هو " Allaha yemin olsun ki ondan başka ilah yoktur. Bu iş de Allah'tandır." der. Haris buna çok fena bozularak yüzünü Resulullah'tan çevirir. Kendi kendine şöyle mırıldanır; "Eğer Muhammed'in söyledikleri doğru ise, gökten bir taş bizim başımıza indir ya da elim bir azab bize gönder." Henüz bineğinin yanına varmadan gökten bir taş onun tam kafasının ortasına gelip isabet eder ve ayaklarından çıkar. Haris orada can verir. Bu esnada Meâric suresinin ilk ayetleri "Sorup araştırmak isteyen biri, (öteki dünyada) başa gelecek azabı sorabilir. Öyleyse bil ki hiçbir şey ona mani olamaz." (Meâric, 70/1-2) nazil olur (Azîzî, 1386: 103-104; krş. Emînî, t.y.: I, 239-246).

Görüldüğü üzere klasik Şiî kaynaklarda Hz. Ali'nin vasiliği, Gadir Hum rivayetiyle, Maide 5/67 ve Maide 5/3 ayetleriyle ispatlanırken, bu destanda Meâric 70/1-2. ayetleriyle temellendirilmeye çalışılmıştır. Buna ilaveten Azîzî'nin menkıbesi'nde Haris b. Nu'man'ın başına gelenlerle hadise olağanüstü bir hale büründürülerek Gadir Hum rivayeti menkıbevi bir forma dönüşmüştür.

Gadir Hum hadisenin dışında Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den Kıyamet gününde saadet ve şekâvet ehli olanlara dair bir liste almasıyla ilgili hadise de Hz. Ali'nin vasiliğinin temellendirilmesi noktasında karşılaştığımız hususlardan birisidir. Söz konusu bu destanda Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'in kendisini yanına çağırıldığını, çağırıldığında elinde yazılı bir şeylerin

olduğunu ve ona; “Bu yazıları al.” dediğini söyler. Hz. Peygamber’e; “Ey Allah’ın Resulü bu yazılar nedir?” diye sorduğunda Hz. Peygamber’in; “Bu öyle bir yazıdır ki; bunu Allah yazmıştır ve kıyamet gününde saadet ve şekâvet ehli olanların isimleri vardır. Rabbim bana buna sana vermeme emretti.” dediğini ifade eder (Azîzî, 1386: 86).

Hz. Ali’nin imameti ve vasiliğiyle ilgili başka bir anlatıda Hz. Ali vasiliğini ispatlayabilmek amacıyla Hz. Nuh’un vasîsi Sam b. Nuh’u diriltmiş, Sam b. Nuh Hz. Ali’ye; “Şehadet ederim ki, Allah’tan başka hiçbir ma’bud yoktur. İşte Hz. Muhammed peygamberlerin efendisidir. Şüphesiz ki sen Muhammed’in vasîsin ve vasîlerin de seyyidisin. Ben Sam ibn Nuh’um.” demiştir. Benzer şekilde Sıffin Savaşı sonrası Fırat Nehri’nden; “ أن أشهد أن خلقه الله حجة عليا أن و الله ربي ول محمدا أن و الله إلا الله لا ” şeklinde bir söz işitilmiştir (Azîzî, 1386: 46-47). Bu örneklerde kelime-i şehadete Hz. Ali de dahil edilmiştir ki; bu husus İmamiyye Şiası’nın kelime-i şehadeti ezanlarındaki ifadelerle benzerlik göstermektedir.

Hz. Ali’nin vasiliğiyle ilgili olarak başka bir destanda ise, Fırat nehirden gelen bir narı vasiliğinin bir delili olarak gösteren Hz. Ali; “Bu Cennet narlarındandır. Bunu dünyada ancak peygamberler ve onun vasîleri yiyebilir. Eğer öyle olmasaydı bunu sizinle paylaşırdım.” (Azîzî, 1386: 55-56) demiştir. Hz. Ali için Cennetten narın gelmesi Şiî müelliflerden el-Kuleynî’nin *el-Usûl mine’l-Kâfi*’sinde de yer almaktadır. Biraz farkla ilim konusuna da atıfta bulunan bu rivayette Cebrâil Rasûlullah’a iki nar getirmiş, o bunlardan birisini yedikten sonra diğerini ikiye bölüp yarısını kendisi yemiş, diğer yarısını Hz. Ali’ye vermiştir. Hz. Ali yarım narı yedikten sonra “Ey Ali! Benim yediğim birinci nar nübüvvettir, bunda sana bir şey yoktur, diğerine gelince o da ilimdir, sen bu konuda benim ortağımın.” demiştir (el-Kuleynî, 1401: I, 263).

Bunların dışında destanlarda Hz. Ali, “aynullah”, “hucetullah” vb. nitelendirmelerle de karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi bir yerde Hz. Ali, fitne çıkaran bir adamı; “Ey Mel’un oğlu Mel’un! Bilmiyor musun? Benim insanların sinelerinde gizlediklerine vakıf olduğumu, yeryüzünde Allah’ın hücceti olduğumu? Bilmiyor musun da müminlerin haremine tecavüz ediyorsun. Benim ve Allah’ın cezasından emin mi oldun da bunu yapıyorsun?” sözleriyle azarlarken (Azîzî, 1386: 22); Fırat Nehrinden yılanlar başlarını sudan kaldırıp; Hz. Ali’nin selamına; “ *عبد الله بن أبي الله حجة عليا عليه السلام* ” Seni kavmin Hz. Harun’un kavmi gibi Sıffin’da zelil bıraktı.” (Azîzî, 1386: 40) sözleriyle karşılık vermişlerdir.

c. Batınî İlim

Hz. Ali’nin batınî/gaybî ilmi de destanlarda işlenen konular arasındadır. İmamiyye Şiası’nda bazı usûlî alimlerden bir takım itirazlar gelmesine rağmen, çoğunluğu Ahbârilerden oluşan bir kesim, Hz. Ali ve diğer imamların sınırsız bir bilgiye sahip olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Onlara göre Hz. Ali, insanların ihtiyacı olan her şeyi (es-Saffâr, 1374: 170), her birinin bin bâbı açtığı bin bâbı (es-Saffâr, 1374: 325; el-Kuleynî, 1401: I, 296; eş-Şeyh el-Müfid, 1979: 23) Hz. Peygamber’den öğrenmiş ve Allah’ın inayetiyle gaybden de haberdar olmuştur. Bu iddianın Azîzî’nin destanlarındaki yansımalarına bakarsak, Hz. Ali kendi ölümünün yaklaştığını haber vermiş (Azîzî, 1386: 94), katilini tanımış (Azîzî, 1386: 94), Zikâr’da 12001 Kufe’linin kendisine katılacağını (Azîzî, 1386: 80), Hz. Hüseyin’in öldürüleceğini (Azîzî, 1386: 68), haber vermiştir. Müellifin konuyla ilgili bu örnekler, daha eski Şiî klasik kaynaklarında da yer almaktadır (Örnek olarak bk. eş-Şeyh el-Müfid, 1979: 175).

d. Hz. Ali’ye Bağlılık

Azîzî’nin destanlarında üzerinde durulan başka bir konu, Hz. Ali’ye bağlılık yani Hz. Ali’nin velâyetidir. Velâyet, İmamiyye Şiası tarafından imanın şartlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu anlayışta velâyetle ilgili olarak tevelli ve teberrî inançları da benimsenmiştir ki bunlardan tevelli, Ehl-i Beyt’i sevmek ve Ehl-i Beyt’i sevenleri sevmek, teberrî ise Ehl-i Beyt’i

¹ Şia Ehl-i Beyt kavramıyla Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’i kastederken, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemâat bu kavrama Hz. Peygamber’in hanımlarını da dahil etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Gülgün Uyar, Ehl-i Beyt İslam-Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı, Gelenek Yay., İstanbul 2004, 31 vd.

sevmeyenlerden uzak durmaktır (Konuyla ilgili rivayetler için bk.İbn Şâzan, 1413: 70; Muhammed Rızâ Muzaffer, 1978: 55-56; eş-Şeyh el-Müfid, 1993: 294).

Velâyetin konu edildiği bir destanda Remîle isimli şahsın başına gelenler şöyle dile getirilmektedir; “Ben Kufe’de’ydim ve günlerdir üzerimde bir üşüme ve titreme vardı ve Hz. Ali’nin cemaat namazlarına iştirak edemiyordum. Cuma günü geldiğinde biraz üzerimde bir hafiflik hissettim ve kendi kendime “Bu gün ne kadar iyiyim, güzel bir gusül abdesti alsam da namazı da Hz. Ali’yle birlikte kılsam.” dedim. Kufe mescidine geldim, otuyordum. Emirü’l-Mü’minîn minberde hutbe irad etti ve sonrasında benim üşümem ve titremem yeniden başladı. Fakat kendimi biraz tuttum. Hz. Ali hutbeyi ve Cuma namazını bitirdi. Namazı bitirince birisini benim peşime gönderdi ve beni evine davet etti. O adamla birlikte onun evine gittik. Hz. Ali bana; ‘Remîle neyin var? Ben minberdeyken sana ne oluyordu da sen kendini kendine sarılıyordun?’ diye sordu. Ben de son zamanlarda üşeme ve titrememin olduğunu hastalığım hafifleyince kalkıp mescide geldiğimi fakat onun hutbeye başlamasıyla yine titrememin başladığını söyledim. Bunun üzerine Hz. Ali; ‘Bu senin hastalığın bana da sirayet etti’ dedi ve ekledi; ‘Mescide girenlerin hepsi öyledir.’ dedi. Ben ‘Dışardakiler de öyle midir?’ diye sorduğumda; ‘Dünyanın doğusunda ve batısında bizim taraftarlarımız -şiamız- eğer bir hastalığa yakalanırlarsa mutlaka bize tesir eder.’ şeklinde cevap verdi.” (Azîzî, 1386: 86; Destîğayb, 1389: 216-217). Bu anlatılanlarla Hz. Ali’ye olan bağlılığın/velâyetin manevî bir bağlılıktan öte, fiziksel yansımalarının müşahade edilen bir bağlılık olduğu dile getirilmektedir.

Destanlarda tevellî konusundaki bir abartı dikkati çekmektedir. Bu konuda o kadar aşırıya gidilmiştir ki; Hz. Ali’ye bağlılık Allah’a ve Peygamberine imandan sonra en faziletli bir iş olarak görülmüştür. Konuyla ilgili rivayette Abdullah b. Abbas; Selmân-ı Farisî’yi rüyasında üzerinde kıymetli elbiseler, başında yakuttan bir taç olduğu halde görür ve ona sorar; “Ey Selman! Cennet’te Allah’a ve onun peygamberine imandan sonra faziletli bir iş var mı?” Selman da “Hazret-i Ali sevgisi ve ona tabi olmaktan başka hiçbir şey yoktur.” diye cevap verir.” (Azîzî, 1386: 121).

e. Ahiretle ilgili Kabuller

Şîî düşüncede Hz. Ali’ye bağlılık (velâyet) Ahirette Cennetlik ve Cehennemliklerin ayrılmasında bir ölçüdür ve kabir sorgusunda her Şîî tevhid ve nübüvvet konusunda sorguya çekildikten sonra ona imamının kim olduğu, Hz. Ali’ye bağlı olup olmadığı sorulacak, imamının Ali olduğunu söyleyen kurtuluşa erecektir (Konuyla ilgili bk. eş-Şeyh es-Sadûk, 1978: 82).

Bu konuda nakledilen bir destanda Sünnî bir kadın ölünce kızı, annesinin ölümüne dayanamayıp ilk gece annesinin kabrinin yanında kalmak istemiş ve bunda ısrar edince kabirde onun için de yer ayrılmış ve o da annesinin yanına yatmıştır. Ertesi günü saçları bembeyaz olmuş bir şekilde kabirden çıkmış, buna sebep olarak, iki meleğin annesini akidevî sorguya çektiğini, annesinin tevhid ve nübüvvet konularında doğru yanıtlar verdiğini fakat imamet konusunda cevapsız kaldığını söylemiştir. Devamında anlattıklarına göre, Hz. Ali “Ben onun imamı değilim.” deyince iki melek annesinin başına öyle bir güz vurmıştır ki, ateşinin alevi göğe kadar yükselmiştir. Bu vahşet ve korku yüzünden saçları ağarmıştır (Azîzî, 1386: 139-140).

Destanlarda kabir sorgusundan sonra Sırat köprüsünden geçişte de Hz. Ali’nin yardımına duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır. Bu noktada anlatılan bir menkıbe hayli ilginç gözükmektedir. Vücudu yanmış bir adama başına gelenler sorulduğunda hadiseyi şöyle anlatmaktadır; “Dün gece rüyamda Sırat Köprüsü’nü bana gösterdiler. Benim de oradan geçmem emredildi. Önce ayağımın altı düpdüzdü. Daha sonra baktım ki gittikçe incelmektedir. İlk etapta yumuşaktı, daha sonra keşkinleşmeye başladı. Öyle ki; yavaş yavaş yürüyordum. Düşmemek için kendimi sıkı sıkı tutuyordum. Ateşin alevleri yukarıya vuruyordu. Ortalık simsiyahtı. İnsanlar Cehennem çukuruna ağacın yaprağı gibi sağdan soldan dökülüyorlardı. Bir keresinde baktım ki; ayağımın altı kıl gibi incelmış. Aniden ateş beni kendisine doğru çekti ve Cehennem çukuruna düştüm. Ne kadar debelensem de aşağıya doğru gidiyordum. Bu esnada baktım ki; iş işten geçmiş, gönlümden şöyle geçirdim. Her zaman yere düştüğümde ‘Ya Ali!’ diye söylerdim. Öyleyse niye şimdi söylemeyeyim ki; ‘Ey benim mevlâm! Ey Mü’minlerin

Emiri yardım et!’ dedim. Bu esnada yukarıya bakmam için ilham aldım. Sırat köprüsünün kenarında duran bir adam gördüm. Elini uzattı ve belimden tutup yukarıya kaldırdı. Dedim ki; ‘Yardım ey adam! Feryadına yetiş!’ dedim. Mü’minlerin Emiri mübarek ellerini dizimden başıma kadar sürdü. Uykudan korkarak uyandım. Baktım ki, Mü’minlerinin elinin sıvazladığı her iyileşmiş, diğer yerler yanmaktadır.” (Azîzî, 1386: 118-119) Tüm bu anlatılanlardan ahiretteki kurtuluşun sadece Hz. Ali’ye bağlılıkla gerçekleşeceği yönündeki Şîî kabul açık bir şekilde yansıtılmaktadır.

Hz. Ali’nin ahiretteki şefaath hakkı üzerinde durulması gereken konulardan birisidir. İmamîyye Şîası’na göre Hz. Ali ve diğer imamların ahirette kendilerine inanlara şefaath hakkı vardır (eş-Şeyh es-Sadûk, 1978: 74) Hz. Ali’nin şefaath hakkının konu edildiği destanlarından birinde Yemen’den Kufe’ye defnedilmeye vasiyet eden bir şahsın ölmeden önce defnedilmek istendiği yer hakkında “Oraya bir adam gömülecektir. Kıyamet gününde mahşer ehlinin hepsine şefaath etse şefaathi kabul olacaktır.” demiş, bu sözü Hz. Ali de “Doğru söylemiştir. Allah’a yemin ederim ki; o adam benim!” sözleriyle bunu tasdik etmiştir (Azîzî, 1386: 82). Hz. Ali’nin şefaathıyla ilgili daha ilginç bir destanda Sahib adında bir şair şefaath meselesinde insanların avamının düştüğü hataya düşüp şöyle bir şiir söylemiştir; “Sahib, eğer kıyamet gününde şefaath Hz. Ali’yle olacaksa istediğin kadar günah işle.” Bunun üzerine Emirü’l-Mü’minîn bir gece onun rüyasına girmiştir. Hz. Ali çok rahatsız olup, Sahib’e çok kızgındır. Ona şöyle demiştir; “Ey Sahib! İyi bir şiir söylemedin.” Bunun üzerine Sahib; “Ne diyeyim peki?” diye sorunca, Hz. Ali ondan şiirini şöyle düzeltmesini istemiştir; o da şöyle değiştirmiştir; “Sahib, eğer Kıyamet günü şefaath Ali (a.s.)’ın yüzü suyu hürmetine olacaksa ondan utan ve az günah işle!” (Azîzî, 1386: 131; Şîrâzî, 1387: XIII, 305) Burada Hz. Ali’nin şefaath hakkı işlenirken, ahlâki vurgunun da yapılmış olması kayda değerdir ki, bu menkıbelerin genel karakteristik özelliklerinden birisidir.

Azîzî mukaddimesinde Hz. Ali’den hastalıkların iyileşmesi, fakirliğin azalması gibi basit şeylerin istenmemesi gerektiğini söyleyip, “ölüm anında, can çekişirken, karanlıklarda, yalnızlıklarda, Berzâh aleminde, Sırat köprüsünde, Mizan ve Hesap Günü’nde onu görmeyi isteyelim ve onu çağıralım ki; bizim feryadımıza yetişsin. Tüm vücudumla İmam Ali’den en büyük kerametleri olan kalbimin şifa bulmasını, onun kabrini ziyaret etmeyi ve Kıyamet gününde onun şefaathını isterim!” derken de Hz. Ali’nin ahiretteki önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

f. Kader

Kader konusu da destanlarda işlenen konular arasındadır. Bununla ilgili bir destanda anlatılanlara göre Hz. Ali kendisine karşı çıkan kimseyi köpeğe çevirmiştir. Onun bu davranışını gören başka bir kişi, ‘Ey Mü’minlerin Emiri! Sizin bu ve benzeri şeylere gücünüz yetiyor da Muaviye niye sizinle mücadele ediyor?’ diye sorunca ‘Biz Allah’ın yüce kulları sözümüzde Allah’ın sözünün önüne geçmeyiz. Onun buyruğuyla amel ederiz.’ demiştir (Azîzî, 1386: 101). Burada Hz. Ali kaderi savunan cebrî bir tavra sahip bir imam olarak gösterilmiştir. Burada bir taraftan da her şeye gücü yeten Hz. Ali’nin Muaviye’ye karşı neden daha etkili olmadığını kadere başvurulmak suretiyle meşruluk kazandırılmış olmaktadır.

g. Muhaliflerin Cezalandırılması

Azîzî’nin destanlarında geniş yer verdiği konulardan bir diğeri, Hz. Ali’nin vasiliğine, imametine inanmayanların, Hz. Ali’ye muhalif olanların cezalandırılmasıdır. Söz gelimi “..Ali’nin vasiliğine muhalefet etmiş kimse olmasın ki; kıyamet gününde yüzü yere sürünmüş, kör bir insan suretinde haşredilecektir.” (Azîzî, 1386: 43-44) diyen Hz. Ali, kendiyile dalga geçen kişiye elindeki Hz. Peygamber’in yayını ejderhaya dönüştürerek saldırmış (Azîzî, 1386: 88), kendisine karşı çıkan birisini bir sözüyle köpeğe dönüştürmüş (Azîzî, 1386: 101; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004; IV, 545-547), vasiliğine şehadet etmek istemeyen kimseye beddua ederek, onun körlüğe, alaca hastalığına ve susuzluk hastalıklarına yakalanmasını sağlamış (Azîzî, 1386: 104-105; krş. el-Fettâl, t.y.: 37-38; el-Meclisî, 1983: XLI, 218-220), yine kendisine aşırı bir şekilde muhalefet eden bir kimseyi “ateş boyunlu” olarak isimlendirmiş, o da gökyüzünden gelen ateşin kendisini sarmasıyla vefat etmiştir (Azîzî, 1386: 108; el-Hurr el-Âmilî, 2004: V, 82-83).

Destanlarda anlatılanlardan anlaşıldığı üzere, Hz. Ali vefat etmiş olmasına rağmen cezalandırma yetkisine sahiptir. Söz gelimi atalarını öldürdüğü gerekçesiyle kabrini açmaya çalışan Mürre isimli şahsı, kabirden dışarı çıkardığı iki parmağını Zülfikar gibi kullanarak beline vurup ikiye bölmüştür. Bu kişi daha sonra simsiyah taş kesilmiştir (Azîzî, 1386: 134-135). Benzer bir örnekte, kabrini açmak isteyen başka bir kimse kazmayı üç kere vurunca, bir sayhayla yere yığılıp, pazularından parmaklarına kanlar içinde kalmıştır (Azîzî, 1386: 134; el-Hurr el-Âmilî, 2004: V, 4-5).

Hz. Ali'ye muhalif olanlardan bazıları da rüyalarında cezalandırılmıştır. Örneğin, evinde Hz. Ali'nin methedilmesine karşı çıkan bir kadı, uykusundan felç olmuş ve dili tutulmuş olarak kalkmış, işaret diliyle rüyasında kendisinin göğün yedinci katına kaldırıldığını, orda kocaman bir adamın suratına bir tokat atıp yere fırlattığını söylemiştir (Azîzî, 1386: 137). Yine başka bir Hz. Ali muhalifi, rüyasında adamın birisinin kendisine yaklaşıp 'Sen misin Mü'minlerin Emirî'ne sürekli söven!' deyip, vereceği cevabı beklemeden suratına sert bir tokat vurmıştır ki uykudan kalktığında orayı simsiyah bulmuştur." (Azîzî, 1386: 135-136; Meysemî, 1383: I, 227) Diğer bir kişi, rüyasında Hz. Ali'nin hata ettiğini söyleyen bir kişinin başı köpek başı olan yayan bir insan gördüğünü ve bunu ibret alıp hemen tevbe ettiğini söylemiştir (Azîzî, 1386: 136; Ravendî, 1378: 177).

Neticede Azîzî'nin eserindeki Hz. Ali'ye karşı çıkıp ona biat etmeyenlere verilen cezalarla ilgili geniş yer kaplayan anlatılardan hareketle eserin propaganda amaçlı (Propaganda amaçlı menkıbelerle ilgili bk. Ocak, 2010: 35) ele alındığını söylemek mümkündür.

Değerlendirme

Şîi bir müellif tarafından kaleme alınan bu eser, daha eski İmamiyye Şiası kaynaklarında geçen anlatılardan faydalanılarak hazırlanmıştır. Eserde Şîi toplumun hafızasında mevcut Hz. Ali mucizelerine yer verilmiş ve bunlara inanmanın zorunlu olduğu, inkâr etmenin günah olduğu mukaddimede açık bir şekilde dile getirilerek uyarıda bulunulmuştur. Eserde yer alan mucize ve keramet motiflerine baktığımızda tarihsel hayatıyla neredeyse hiç örtüşmeyen bir Hz. Ali tasavvuru ortaya konulmuştur. Hz. Ali, Hz. Peygamber tarafından tayin edilmiş, imam, vasî olarak, peygamberler gibi her türlü mucizeyi gösterebilen, tabiat varlıklarına hakim olabilen, güneşi geri çevirebilen, ölüleri diriltebilen, varlıkları farklı varlıklara -sözgelimi insanı kaplumbağaya- dönüştürebilen, hastaları iyileştirebilen, gaibden haber veren, kendine bağlananlara ahirette şehadet eden, bağlanmayanları ise şiddetli bir şekilde cezalandırabilen, vasilğine delil olarak pek çok olağanüstü haller sergileyebilen beşer üstü bir karakter olarak tasavvur edilmiştir. Destanlarda çizilen bu Hz. Ali profili, Şîi imamet teorisindeki Hz. Ali profiliyle bire bir örtüşmektedir. Ona nispet edilen pek çok mucizenin de Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen peygamber mucizelerinden esinlenilerek üretilmiş olduğu açıktır. Bu da İmamiyye Şiası'nda gözlemlenen Hz. Ali ve diğer imamların peygamber seviyesine çıkarılması çabasıyla yakından ilişkilidir.

Eserde Hz. Ali kendisine nispet edilen mucizelerle yüceltilirken bir yandan da Şianın temel inaç motifleri imamet, vasiyet, velâyet, batınî ilim ve Ahiretle ilgili kabuller işlenmekte, bir nev'i Şia'nın propagandası yapılmaktadır. Bu bağlamda Sünnî, Hristiyan ve Yahudî kimselerin Hz. Ali'nin mucizeleriyle hidayete ulaşması, Hz. Ali'nin kendisine inanmayanları şiddetli bir şekilde cezalandırması ve ahirette kurtuluşun Hz. Ali sayesinde gerçekleşeceğine dair anlatılar geniş yer kapsamaktadır.

Daha önce bahsettiğimiz üzere aslında her toplumun kendine has değer verdiği yücelttikleri karakterler vardır. İnsanlar bu karakterleri normal bir beşer olarak görmek istemedikleri için haklarında pek çok olağanüstülük içeren anlatılar üretebilmektedir. Bu menkıbelerin kültürel değerinin hafife alınmaması gerektiğini ifade etmekle birlikte bunlarda şahsiyetlerin tarihsel, beşeri yönünün arka plana itilmesinin bir açıdan bazı problemlere de neden olabileceğinin göz ardı edilmemesinin gerekli olduğunu söylememiz gerekir. Zira bu anlatıların süreç içerisinde nesilden nesile aktarılmasıyla yeni nesil artık bu karakterlerin gerçekte de bu şekilde var olduklarına inanmaya başlayınca karakterlerin gerçek hayatları unutulabilmektedir. Bu durum Hz. Ali için de geçerlidir. Bu sebeple yeni gelen neslin tarihle

menkıbeyi ayırt etmesi ve bu sayede doğru bilgiye ulaşması gerekmektedir. Bu açıdan çalışmanın, Hz. Ali'nin menkıbevi hayatına ışık tutacağını düşünmekteyiz.

Son olarak söylememiz gereken şey, Azîzî'nin kendisinden önceki Şii müelliflerin eserlerinden derlediği bu destanların sadece Şii kültürle sınırlı kalmadığı zaman içerisinde, kültürel etkileşim, tercüme ve tasavvuf kanalıyla Anadolu'ya da yansımış olduğudur. Zira XIV.-XVI. yy.'da yaşamış gerek Seyyid Hüseyin, Fuzûlî gibi Alevi, Bektaşî müellifler, gerekse Yazıcıoğlu Mehmed, Şemseddin Sivâsî Sünnî müellifler, eserlerinde Azîzî'nin destanlarına benzer menkıbeler anlatmışlardır. Bu eserlerde genelde Hz. Ali mucizeleri doğrudan iman meselesi olarak değerlendirilmese de menkıbe formunda yer almıştır. Aşağıda destanların metinleri aktarılırken konuyla ilgili Anadolu yazılı metinlerindeki menkıbelere de yer verilerek okuyucuya karşılaştırma yapma imkanı sunulacaktır.

1. Tabiat Güçlerine Hakim Olması

a. Güneşi Geri Çevirmesi

Azîzî'nin yer verdiği bu mucizede Hz. Peygamber vefat ettikten sonra Hz. Ali, Babil topraklarına yolculuk eder. Fırat suyunu geçmek istediğinde, ikinci namazı vakti yaklaşır. Hz. Ali'nin arkadaşları atları ve eşyaları nehirden geçirmekle meşguldür. Arkadaşları ikinci namazı kılamadan güneş batır ve çoğu arkadaşının namazı kazaya kalır. Arkadaşları Hz. Ali ile birlikte cemaatle namaz kılamadıkları için üzülmüşler. Hz. Ali arkadaşlarını üzgün halde görünce, Allah'a güneşi geri döndürmesi için dua eder. Cenâb-ı Allah da onun duasını kabul eder ve güneş ortaya çıkar, insanlar namazını bitirdikten sonra tekrar batır. Bu esnada korkutucu bir ses duyulur. Orda bulunan herkes hep birlikte Allah'a, tehlil ve istiğfarda bulunup, böyle bir nimet verdikleri için O'na şükranda bulunurlar. Bu haber her yere yayılır ve her yerde anlatılır. Bu olay daha önce Yuşa b. Nun için olmuştur. Bu da ikincisidir (Azîzî, 1386: 35; krş.el-Hurr el-Âmilî, 2004: V, 60). Azîzî'nin Şii kaynaklardan *İsbâtu'l-Hüdâ'* dan naklettiği bu rivayeti herhangi bir değişiklik olmaksızın Şemseddin Sivâsî de (Şemseddin Sivâsî, 2000:326) Molla Abdurrahman Câmî'den (Câmî, t.y.: 244) (ö.817/1414) nakletmektedir.

Azîzî'nin naklettiği konuyla ilgili diğer mucizede, Hz. Peygamber bir gün evinde iken Hz. Ali de orda bulunuyordu. Bu esnada Cebrail (a.s.) ilahî vahiy getirir. Resulü Ekrem mübarek başını Hz. Ali'nin ayağına koyar ve güneş batıncaya kadar başını kaldırmaz. Hz. Ali ikinci namazını kılamadığı için çok üzgündür. Zira Hz. Peygamber'in başını ayağından kaldıramadığı için namazını normal bir şekilde de kılamaz. Namazını rükû ve secdelerini işaretle kılmaktan başka çaresi yoktur. Resulullah başını kaldırınca Hz. Aliye; "Senin ikinci namazın kazaya kaldı." der. Hz. Ali de durumu "Sana gelen vahiy beni bu görevimi yerine getirmekten alıkoydu ve benim başka bir çarem yoktu." diyerek arzeder. Bunun üzerine Hz. Peygamber; "O zaman Allah'tan iste ki; güneşi önceki yerine geri getirsin ve sen de namazını vaktinde kılasın. Zira Allah senin duanı kabul edecektir. Çünkü sen Allah'a ve Resulü'ne itaat ettin." Bundan sonra Hz. Ali Allah'a dua eder ve duası ile güneş önceki yerine geri döner. Hz. Ali ikinci namazını vaktinde kılmış olur ve hemen ardından güneş batır. Esmâ validemiz bu konuda; "Allah'a yemin ederim ki; güneş batarken testere sesi gibi bir ses kulağımıza geldi" der (Azîzî, 1386: 33-34). Azîzî'nin Şii klasik eserlerinden *İrşâd'* dan aldığı bu rivayet el-Mes'udî, eş-Şeyh el-Müfid, es-Seyyid er-Râzî, el-Kummî vb. İmâmîyye Şiası müellifleri tarafından, (el-Mes'udî, 1988: 162-163; eş-Şeyh el-Müfid, 1993: 94 vd; a. mlf., 1979: 182; es-Seyyid er-Râzî, 1406: 52, 56 vd.) Alevi-Bektaşî müelliflerinden Seyyid Hüseyin (Seyyid Hüseyin, 2004: 48) tarafından Sünnî müelliflerden Yazıcıoğlu Mehmed (Yazıcıoğlu Mehmed, 1996: II, 183) ve Şemseddin Sivâsî (Şemseddin Sivâsî, 2000: 326) tarafından nakledilmiştir.

b. Depremi Durdurması

Bu konudaki anlatı da Ebû Bekir ve Ömer zamanında Medine'de şiddetli bir deprem olur. Öyle ki bütün halk panik içerisinde Ebû Bekir ve Ömer'in huzuruna koşarlar. Bakarlar ki; bu ikisi de Hz. Ali'nin yanına koşmaktadır. Halk Ebubekir ve Ömer'in ardından Hz. Ali'nin yanına gelirler. Hz. Ali kapıya çıkıp yere oturur. İnsanlar da onun etrafında yere otururlar. Medine'nin duvarları beşik gibi sallanmaktadır. Medine halkı korkudan şöyle bağırır; "Ya Ali! Bizim imdadımıza yetiş, biz böyle bir deprem görmedik." Hz. Ali dua eder ve elini yere vurup

şöyle der; “Ey yer! Dur ve sakin ol.” Yer de Allah’ın izniyle durup sakinleşir. Halk yerin Hz. Ali’ye boyun eğmesine şaşırınca, Mü’minlerin Emîri, “Siz niye şaşırıyorsunuz ki? Ben ona sadece “Dur!” dedim. Ben Kur’an’da Zilzal Suresi’nde buyrulan “لَهَا مَا الْانْتِظَانُ الْقَالَ وَ” (Zilzal, 99/3) kimseyim. Ben o insanım, yere emrederim. O da bana insanların yaptıklarını haber verir. Daha sonra Hz. Ali bu depremin Cenab-ı Allah’ın Zilzal Suresi’nde anlattığı depremlerden birisi olduğunu söyler(Azîzî, 1386: 36; krş. el-Buhrâni, 2006: IV, 443). Rivayet Şîî kaynaklardan Feyzül-Kâşânî (el-Feyzül-Kâşânî, 1982: V, 357-358) tarafından da nakledilmiştir.

c. Yağmur Duasıyla Yağmur Yağdırması

Bu anlatıda halk yağmur azlığından gidip Hz. Ali’ye şikayet ederler. Hz. Ali yağmur duasında bulunur ve hemen yağmur yağmaya başlar. Bu sefer de insanlar yağmurun fazlalığından şikayet ederler. Hz. Ali dua eder ve yağmur azalır(Azîzî, 1386: 21; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: IV, 468).

d. Fırat Nehrinin Hz. Ali’nin Vasiliğine Şahitlik Etmesi

Cafer es-Sâdık’tan nakledilen bir rivayette; Hz. Ali (a.s.) Siffin savaşından dönerken Fırat sahilinde duraklayıp şöyle der; “Ey vadi! Ben kimim?” Bunun üzerine Fırat nehri hareketlenir ve dalgalar oluşmaya başlar. İnsanlar onu seyrederken Fırat’tan şöyle bir ses işitirler; “الله حجته عليه أن و الله ربه اول محمدا أن و الله إلا الله لا أن أشهد” Cafer es-Sâdık’tan nakledilen başka bir rivayette ise, Hz. Ali Siffin savaşından dönerken Fırat Nehri’nin kenarında durur. Elindeki asayla suya vurup şöyle seslenir; “Ak!” Bunun üzerine on iki pınar akmaya başlar. İnsanlar suya bakarken su bir şeyler söyler ancak insanlar onu anlayamazlar. O esnada nehrin içerisinden yılanlar başlarını kaldırıp tekbir getirirler ve ardından da şöyle dediler: “عبد الله الله عيانا و أرضه الله حجته عليه أن و الله إلا الله لا أن أشهد” Seni kavmin Hz. Harun’un kavmi gibi Siffin’da zelil bıraktı.” Bundan sonra Hz. Ali; “Duydunuz mu?” diye sorar, onlar “Evet” diye cevap verince Hz. Ali; “Bu benim size mucizemdir ve sizi de buna şahit tutuyorum.” der(Azîzî, 1386: 40; krş. el-Meclisî, 1983: XLI, 251).

e. Kuru Ağacı Yeşertip Meyve Verdirmesi

Azîzî’nin bu konuda Haris A’ver’den aktardıklarına göre; Hz. Ali ile şehirden dışarı çıkarlar ve bir dağın yamacına, akarsuyun yakınına gelirler. Orada kurumuş bir ağaç görürler. Kabukları dökülmüş, dalları kurumuştur. Hz. Ali ona vurup şöyle seslenir; “Allah’ın izniyle yeşer ve meyve ver.” Bunun üzerine aniden ağacın dalları yeşermeye ve meyveleri çoğalmaya başlar. O meyvelerden yiyip, beraberlerinde götürürler. Ertesi gün tekrar oraya gittiklerinde ağacın halen daha meyveli olduğunu görürler(Azîzî, 1386: 57; krş. el-Meclisî, 1983: XLI, 248).

Azîzî konuyla ilgili başka bir destanı Hz. Hüseyin’in dilinden şöyle anlatmaktadır; “Günlerden bir gün Hz. Ali’nin önünde otuyordum. Orada kurumuş bir nar ağacı bulunuyordu. Hz. Ali’nin düşmanlarından bir grup geldiler. Orada Hz. Ali’nin dostlarından da bazı kimseler bulunuyordu. Düşmanları Hz. Ali’ye selam verdi Hz. Ali de onlara oturmalarını istedi. Ardından da onlara ‘Ben size bugün bir mucize göstereceğim. Bu mucize Beni İsrailin sofrası gibi olacaktır.’ dedi ve şöyle ekledi; ‘Kurumuş nar ağacına bakın.’ Kurumuş nar ağacının dallarında su cereyan etti ve ağaç yeşerdi, bir anda yapraklar çıkarıp meyve verdi. Hatta öyle ki meyveleri bizim başımıza kadar değdi. Sonra Hz. Ali biz dostları tarafına bakarak; ‘Ellerinizi uzatın meyvelerden koparıp, yiyin.’ dedi. Bizde ellerimizi uzatıp, narları topladık ve yedik. Biz bu zamana kadar bu tatta bir meyve yememiştik. Sonra da düşmanları tarafına baktı ve onlara şöyle dedi; ‘Siz de koparın ve yiyin.’ Ancak onlar ellerini ne kadar uzatsalar da nara ulaşamıyorlardı ve nar yukarıya yükseliyordu. Bir nar bile koparamadılar. Bundan sonra Hz. Ali’ye şöyle dediler; ‘Ey Mü’minlerin Emîri! Onların eli nara ulaşıyor da bizim elimiz niçin ulaşmıyor?’ Hz. Ali ise şöyle dedi; ‘Cennet de aynı şekildedir. Benim dostlarım cennet nimetlerine ulaşabilir, benim düşmanlarımın eli ise ona ulaşamaz.’ Düşmanları dışarı çıkınca şöyle dediler; ‘Bu Ali’nin sihirlerinden biridir. Aslında azdır.’ Selman-ı Farişi onlara şöyle dedi; ‘Sihir mi diyorsunuz buna? Siz mi göremiyorsunuz?’ (Azîzî, 1386: 54; el-Meclisî, 1983: XLI, 249).

Narla ilgili bir anlatıya daha önce Kuleynî de bir rivayetinde yer vermiştir. Buna göre, Cebrâil Rasûlüllah’a iki nar getirmiş, o bunlardan birisini yedikten sonra diğerini ikiye bölüp

yarısını kendisi yemiş, diğer yarısını Hz. Ali'ye vermiştir. Hz. Ali yarım narı yedikten sonra "Ey Ali! Benim yediğim birinci nar nübüvvettir, bunda sana bir şey yoktur, diğerine gelince o da ilimdir, sen bu konuda benim ortağımın." demiştir (el-Kuleynî, 1401: I, 263).

Kitâb-ı Makam Menâkıb-ı Kutbu'l-Ârifîn'de yer alan bir menkıbede ise, bir gün bazı kişiler Hz. Ali'nin yanına gelip, kendilerine bir keramet göstermesini isterler. Bunun üzerine Hz. Ali, Kamber'den sofraya hazırlamasını ister. Meclistekiler karınlarının tok olduğunu söyleyerek başka bir keramet göstermesini isterler. Bunun üzerine Hz. Ali, Kamber'den Zülfikâr'ı getirmesini isteyince Hz. Ali'nin heybetinden korkup kaçarlar ve Hz. Ali'nin kerametinin sofraya salmak olduğunu anlarlar (*Kitâb-ı Makam*, Gölpınarlı 199: 75a; Kaplan, 2010: 280).

2. Ölülere Diriltmesi

Azîzî'nin naklettiği Hz. Ali mucizelerinden birine göre, bir grup insan, Hz. Peygamber'in huzuruna gelip kendilerinin geçmiş Hz. Nuh'un soyundan gelen krallıkların bakileri olduklarını, peygamberlerinin Sam isminde bir vasîsinin olduğunu, kitabında her peygamberin bir mucizesinin ve kendi yerine geçecek bir vasîsinin olduğunu haber verdiğini söyleyip "Senin vasî kimdir?" diye sorarlar. Hz. Peygamber Hz. Ali'yi işaret eder, bunun üzerine onlar; "Ey Muhammed! Eğer senin vasînden Sam b. Nuh'u diriltmesini istesek yapabilir mi?" diye sorarlar. Hz. Peygamber de "Evet, Allah'ın izniyle." diyerek Hz. Ali'ye; "Ey Ali kalk! Onlarla mescide kadar git. Mihrabın yanına var. Ayağını yere vur." der. Sonra Hz. Ali (a.s.) mihrabın yanına varıp - Bu arada gelen insanların elinde bazı yazılar vardır.- iki rekat namaz kılar ve ayağını yere vurur. Bu esnada yer yarılıp kabrin içerisinden bir tabut görünür. Yüzü on dörtlük ay gibi, saçları uzamış, üzerinden toprak dökülürken tabuttan ayağa kalkıp Hz. Ali'ye salavat getirir; "Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ma'bud yoktur. İşte Hz. Muhammed peygamberlerin efendisidir. Şüphesiz ki sen Muhammed'in vasîsin ve vasîlerin de seyyidisin. Ben Sam ibn Nuh'um." der. Gelen cemaat ellerindeki bulunan sayfaları açıp bakarlar ve hadisenin orda anlatılanlar gibi olduğunu görürler. Akabinde; "Biz senden Kur'ân-ı Kerim'den bir sure okumanı istiyoruz." talebinde bulunurlar. O da okumaya başlar ve sureyi tamamlar. Sonra Hz. Ali'ye selam verip, önceki halinde olduğu gibi yatıp uyur. Yarılan yer de kapanır. Bundan sonra o grup orada hemen Müslüman olurlar (Azîzî, 1386: 46-47).

Azîzî'nin naklettiği rivayet farklı versiyonları el-Mes'ûdî (el-Mes'ûdî, 1988: 160-161) ve el-Kummî (el-Kummî, 1987: 66-67) tarafından nakledilmiştir. Hz. Peygamber'in ashâbından bir grup gelerek Allah Teâlâ'nın, Hz. İbrahim'i halil edindiğini, Hz. Musâ ile konuştuğunu, Hz. İsa'nın ölülere dirilttiğini söyledikten sonra Hz. Peygamber'e mucizesinin ne olduğunu sorar. Hz. Peygamber, Allah Teâlâ'nın Hz. İbrahim'i halil edinmesine karşılık, kendisini habîb edindiğini, Hz. Mûsâ ile perde arkasından konuşmasına karşılık, kendisinin Allah'ı gördüğünü ve onunla yüz yüze konuştuğunu, Hz. İsa'nın ölülere diriltmesine karşılık kendisinin de Allah'ın izniyle ölülere diriltilebileceğini söyler. Çevresindeki insanlar bunu göstermesini isteyince Hz. Peygamber, "müstecâb" denilen elbisesini Hz. Ali'ye giydirir ve onları mezarlığa götürmesini ister. Mezarlığa gittiklerinde Hz. Ali mezarlık halkına selam verir ve daha sonra da etrafındakilerin duymayacağı bir şekilde ve farklı bir dille onlarla konuşur. Bu esnada yer büyük bir sarsıntıyla yarılmaya başlayınca insanlar büyük bir korkuya kapılıp Hz. Ali'den bu duruma son vermesini isterler. Hz. Ali de bunu bırakır, hep birlikte Hz. Peygamber'in yanına dönerler (el-Kummî, 1987: a.y.). Seyyid Hüseyin'in (Seyyid Hüseyin, 2004: 106-107), Yemînî'nin (Yemînî, 2002: I, 307 vd.) ve Şemseddin Sivâsî'nin (Şemseddin Sivâsî, 2000: 250-251) menkıbeleri de bu rivayete benzemektedir.

3. Varlıkları Başka Varlıklara Dönüştürmesi

a. İnsanı Kaplumbağaya Dönüştürmesi

Ammâr b. Yâsir'den aktarılan anlatıda, Ammar Hz. Ali'nin huzurundayken, adamın biri gelip musibete uğradığını söyler. Hz. Ali (a.s.) ona meseleyi sorar. Adam şöyle anlatır; "Adamın biri eşimi elimden aldı, benimle eşimin arasını açıp ayrılmama neden oldu. Halbuki ben sizin şianızım." Hz. Ali o fasık facirin getirilmesini emreder. Adamı Ben-i Hazîr çarşısında bulup Hz. Ali'ye getirirler. Bundan sonra hadiseyi Ammar b. Yasir şöyle anlatır: "Hz. Ali'nin

elinde bir çubuk vardı. Adamı Hz. Ali'nin önüne getirip oturtular. Hz. Ali ona; 'Ey Mel'un oğlu Mel'un! Bilmiyor musun? Benim insanların sinelerinde gizlediklerine vakıf olduğumu, yeryüzünde Allahın hücceti olduğumu? Bilmiyor musun da müminlerin haremine tecavüz ediyorsun. Benim ve Allah'ın cezasından emin mi oldun da bunu yapıyorsun?' dedi. Daha sonra "Ey Ammar! Bunun elbiselerini çıkar." diye emretti. Adamın elbiselerini çıkardım. Hz. Ali bundan sonra dua edip elindeki çubukla adama vurup, ona lanet etti ve adam da kaplumbağaya dönüştü." (Azizî, 1386: 22)

b. Yayı Ejderhaya Dönüştürmesi

Azizî'nin naklettiği rivayete göre, Adve isminde birisi Beytü'l-Mal'den bin dinar çalar. Selman-ı Fârisî onun yanına gelip Hz. Ali'den Beytü'l-Mal'den çaldığını parayı geri vermesi gerektiği haberini verir. Adam bu habere çok şaşırıp; "Benim yaptığımı kimse görmedi ki." der. O kötü adam Hz. Ali'nin bu bilgisini sihir zannederek Selman'a; "Abdülmuttalib'in oğlunda sihir ne kadar çoktur!" der. Adve daha sonra "Bu olaydan daha şaşılacak başka bir şey daha var." diyerek, Hz. Ali'yi bir gün elinde Hz. Peygamber'in yayıyla gördüğünü ve onunla alay ettiğini, bunun üzerine Hz. Ali'nin elindeki yayı kendisine doğru fırlatarak 'Ey Allah'ın düşmanı! Al bunu!' dediğini söyler. Bundan sonra yayın aniden büyük bir ejderhaya dönüşüp kendisine saldırdığını, onu alması için yalvardığını, Hz. Ali'nin eline aldığı anda ise eski haline dönüştüğünü söyler. Kitabın müellifi, Hz. Ali'nin elindeki Peygamber'in (s.a.v.) yayının hikâyesinin Musa (a.s.) elindeki Şuayb (a.s.)'ın asasının hikayesi gibi olduğunu, ne zaman mucize göstermek isterse asayı yere attığını, onun kocaman bir ejderhaya dönüştüğünü, ne zaman da eline alırsa eski haline döndüğünü ifade eder (Azizî, 1386: 88).

Bu anlatım diğer bir Şii müellif er-Râvendî tarafından farklı bir versiyonuyla aktarılmaktadır. Buna göre; Hz. Ali bir gün Hz. Ömer'in kendi taraftarları aleyhine konuştuğu haberini alır ve Hz. Ömer'e gelip elini göstererek; "Benim şiamdan konuşmuşsun, bu elden kork!" şeklinde bir ikâzda bulunur. Sonra elindeki oku yere atar ve ok büyük bir yılanla dönüşüp, Hz. Ömer'i yutmak ister. Hz. Ömer; "Allah'tan kork, bundan sonra asla onları anmam." diyerek Hz. Ali'ye yalvarmaya başlar. Hz. Ali de elini yılanla vurur ve yılan o anda eski ok haline geri döner (er-Ravendî, 1409: I, 232). Menkıbe Alevi-Bektâşi kaynaklarında ise daha farklı bir versiyonla yer almaktadır. Seyyid Hüseyin ve Yemînî'nin aktardıkları menkıbede, Müsevî kimseler, peygamberlerinin asâsını ejderhaya dönüştüğünü, ağzından, dilinden ateş fışkırdığını söyleyerek Hz. Ali'den bunun bir benzerini göstermesini isterler. Hz. Ali onların isteklerine karşılık, elindeki belin sapını çıkarıp yere bırakır ve Tanrı'nın emriyle bel sapı o anda büyük bir ejderha olur (Seyyid Hüseyin, 2004, 106; Yemînî, 2002: I, 314-315; Otman Baba Velâyetnâmesi, 2007:7).

c. Dağı Gümüşe Dönüştürmesi

Bu hadiseyle ilgili anlatıda bir gün Hz. Peygamber Hz. Ali'ye; "Ey Ali! Muhammed ve Onun temiz yüce ve temiz soyu adına - ki sen Muhammed'den sonra onların büyüğün- Allah'a dua et ki; gördüğün bu dağı istediğin her şeye çevirsin." der, Hz. Ali dua edince dağ Allah'ın izniyle dile gelir ve gümüşe dönüşür. Dağ şöyle der; "Ey Ali! Ey Allah'ın Rasülü'nün vasîsi! Allah bize emir verdi ki; senin emrinde olalım. Sana boyun eğelim, eğer istersen işlerinin yoluna koymak için bizden harcarsın, ne zaman istersen biz emrinde hazırız. Sen istediğin zaman bize emredebilirsin." Daha sonra dağ misk ve amber gibi yakut gibi değerli şeylere dönüşür. Bu şekilde Hz. Ali'nin emirlerine boyun eğmeye hazır olduklarını ilan etmiş olur. Bundan sonra Hz. Peygamber Ali'ye; "Ey Ali! Muhammed ve Onun temiz yüce ve temiz soyu adına - ki sen Muhammed'den sonra onların büyüğün- Allah'a dua et ki; bu bölgenin ağaçlarını silah kuşanmış erlere, taşlarını ise aslan ve kaplanlara ve yılanlara dönüştürsün." der. Hz. Ali Resulullah'ın tarif ettiği şekilde Allah'a dua edince, bütün dağlar aslan, kaplan ve yılanlara dönüşüp Hz. Ali'nin etrafına toplanırlar ve her biri şöyle der; "Ya Ali! Ey Allah Rasülü'nün vasîsi! Bizi Allah senin emrine vermiş." (Azizî, 1386: 35; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: IV, 593).

d. Duvarı Altına Dönüştürmesi

Duvarın altına dönüşmesi hadisesiyle ilgili anlatılanlara göre, Hz. Ali'nin yanına bir gün bir Yahudi gelip, "Sizin amcaoğlunuz, Allah'ın en şerefli peygamberi olduğunu iddia ediyor, Niçin dua etmiyor da sizin fakirliğinizi ortadan kaldırmıyor?" diye sorar. Hz. Ali de evin duvarını göstererek; "İnsanlar arasından öyleleri vardır ki; istese şu duvarı bile altına çevirebilir." der ve o esnada duvar altına dönüşür (Azîzî, 1386: 55).

4. Yerden Para Çıkartması

Hasan el-Basrî Emiri'l-Mü'minîn'den nakledilen rivayette, Hz. Ali elindeki kamçısıyla bir çizgi çizer ve oradan bir altın para çıkarır. Bu işi iki kez daha tekrarlayarak yerden üç tane altın çıkarır. Eline alıp evirip çevirir, sonra tekrar aldığı yere gömer ve şöyle der; "Benden sonra salih bir adam bulur ve ihtiyacını görür." Oradakiler, bu yeri belirlerler ve sonra belirledikleri noktayı suya kadar kazsalar da bir şey bulamazlar (Azîzî, 1386: 22-23; el-Hurr el-Âmîlî, 2004: IV, 511).

5. Medine'den Medain'e On Adımda Varması

Cabir b. Abdillâh'tan nakledilen bir rivayete göre, Hz. Ali sabah namazını onlarla birlikte kıldıktan sonra onlara; "Ey insanlar! Selman-ı Farisî'nin hakkında Allah sizin ecrinizi ve mükâfatınızı bolca versin." der. Bunun üzerine herkes bir şeyler söylerler. Hz. Ali bundan sonra sarığını başına koyar, Hz. Peygamber'in cübbesini giyer ve onun kılıcıyla esasını eline alıp Allah'ın Resulü'nün devesine biner. Kanber'i arkasına bindirip ondan on adım saymasını ister. Kanber de dediğini yaptığında on adımda Medain'de Selman-ı Farisî'nin kapısına vardıklarını söyler (Azîzî, 1386: 65-66; krş. Dakter Abbas Ali Gûyâ, 1388: 166-167).

6. Hastalıkları ve Yaraları İyileştirmesi

Azîzî eserinde Hz. Ali'nin hastaları iyileştirmesiyle ilgili birkaç farklı anlatıma yer vermektedir. Bunlardan birinde anlatılanlara göre, Malik el-Eşter, Hz. Ali'nin yanına gelir ve selam verir. Hz. Ali "Seni bu saatte getiren sebep nedir?" diye sorar. O da "Senin dostluğun ve aşkıdır ey Mü'minlerin Emiri!" şeklinde cevap verir. Emirü'l-mü'minin Malik'e gelirken kapıda herhangi birisinin olup olmadığını sorar. O da dört kişiyi gördüğünü söyler. Malik kapıya kadar Hz. Ali'yle birlikte yürür ve orada biri kör, biri cüzamlı, diğeri felçli ve bir diğeri de alaca hastalığa yakalanmış dört kişi bulurlar. Hz. Ali onlara ne yaptıklarını sorar. Onlar hastalıkları için geldiklerini söylerler. Hz. Ali eve döner, bir bohçayı açar ve onun içerisinde deri kaplı bir şey çıkarır. Onun içerisinde de bir kağıt çıkararak onları okur. Sonra hastaları çağırıp onlara da okur. Hastaların hepsi iyileşip giderler (Azîzî, 1386:100; el-Meclisî, 1983: XLI, 195).

Benzer bir destanda anlatılanlara göre, felçli ve dilsiz birisini Hz. Ali'nin huzuruna getirirler. Hz. Ali onlara geceleyin ateş yakmalarını emreder. Geceleyin onun yanına gider ve uzun bir süre sonra elinde bir kesik baş ile dışarı çıkar. Soranlara hastaya musallat olan Şeytan'ı öldürdüğünü ve elindekinin de Şeytan'ın başı olduğunu söyler. Daha sonra da felçli kişi iyileşip dili açılır (Azîzî, 1386: 101; krş. el-Hurr el-Âmîlî, 2004: V, 17).

Diğer destanda Hz. Ali'nin huzurunda birisi sandalyeye otururken, besmele çekmeden oturunca düşüp başı yarılr, Hz. Ali mübarek elini onun başına koyunca başı iyileşir. Bunun üzerine Hz. Ali, ona bir daha besmeleyi unutmamasını tavsiye eder (Azîzî, 1386: 99-100).

Azîzî Muhammed b. Ali eş-Şeybanî'den aktardığı konuyla ilgili hadiseyi, Şeybânî'nin dilinden şöyle anlatmaktadır; "Çocukluğumda babam ve amcam Hüseyin ile beraber geceleyin gizlice Emirü'l-Mü'minîn'in kabrine gittik. Emirü'l-Mü'minîn'in kabrine vardığımızda kabir etrafında siyah taşlar konulmuş ve türbesi yoktu. Yakınına vardık, bizlerden bazıları Kur'an okumaya, bazıları namaz kılmaya, bazıları da kabri ziyaret etmekle meşgul oldular. Biz bu esnada bize doğru gelen bir aslan gördük. Bize yaklaştıkça biz o mekandan biraz uzağa çekildik. Hayvan kabre yaklaştı ve ön ayaklarını kabre sürmeye başladı. Bizden birisi onun yanına doğru gitti, aslan onun yüzüne bile dönüp bakmadı ve ayağını sürmeye devam etti. Arkadaşımız bize aslanın bu şekilde davrandığını söyleyince biz de yakınına vardık ve baktık ki; aslanın ön ayakları feci bir şekilde yaralanmış ve o yaralı ayağını Emirü'l-Mü'minîn'in

kabrine sürüyordu. Bir saat kadar sonra ayağı düzeliverdi ve biz de namazımıza, ziyaretimize ve Kuran okumaya devam ettik.”(Azîzî, 1386: 115; krş. Şeyh Abbas Kummî, 1416: I, 391)

Destanlardan birinde anlatılan başka hadisede Nadir Şah, Hz. Ali’nin Harem-i Şeref’ine girmek isterken avlunun kapısında kör bir kapıcı görüp; “Kaç senedir burdasın?” diye sorar. O da; “Yirmi yıldır burdayım.” şeklinde cevap verir. Nadir Şah; “Sen yirmi senedir burdasın, gözlerini Hz. Ali’den alamadın mı?” diye sorar ve “Ben Harem’in içerisine girip döneceğim. Ben gelinceye kadar eğer gözlerini almamış olursan ben seni öldürürüm.” der. Bu kör kapıcı, çaresizce İmam Ali’nin türbesine yapışıp ağlamaya başlar ve gözünün iyileşmesi için dua eder, bundan sonra da gözü iyileşir (Azîzî, 1386: 115).

Yine diğer bir anlatıda A’meş isimli şahsın anlattıklarına göre Medine’de kör, zenci bir cariyeye insanlara su dağıtırdı ve su dağıtırken “Ali’nin dostluğunun şerefine içiniz.” diye su dağıtırdı. Bir müddet sonra A’meş, Mekke’de o cariyeyi yine su dağıtırken yine aynı şeyi söylüyorken görür. Cariye, “O şahsın dostluğunun şerefine, onun şefaatiyle Allah benim gözlerimi ihsan etti.” der. A’meş yanına gidip; “Gözünün açılmasının hikayesi nedir? Bana anlatır mısın?” deyince o şöyle bir cevap verir; “Günün birinde ben su dağıtırken adamın biri çıkıp geldi. ‘Sen ey Cariye! Ali b. Ebî Talib’in azadlı cariyelerinden ve onun dostlarından mısın?’ dedi ve ben de ‘Evet’ dedim. Sonra şöyle dedi; ‘Ey Rabbim! Eğer bu kadın doğru söylüyorsa, dediği gibi Ali’nin dostluğuna sadık ise bunun gözlerini geri ver.’ Allah’a yemin ederim ki; onun bu duasından sonra görme nimetini bana ihsan etti. O adama; ‘Sen kimsin?’ diye sordum o da; ‘Ben Hızır’ım, Ali b. Ebî Tâlib’in taraftarların biriyim.’ dedi.”(Azîzî, 1386: 111; krş. Şeyh Abbas Kummî, 1416: I, 391)

İbn Batuda da *Seyehatnâmesi*’nde Şiilerin Leyle-i Mahya ismini verdikleri Recep ayının 27. gecesi, kötürüm hastalarını yatsı namazından sonra Hz. Ali’nin kabrinin üzerine yatırıp, gecenin yarısı veya üçte biri geçince hastaların “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullah Aliyyün Veliyyullah” diyerek sapaşağlam kalktıklarına dair bir inanca yer vermektedir (İbn Battûta, 2000: I, 252; Şahin, 2014: 198).

Hz. Ali’nin hastalıkları iyileştirmesine dair Anadolu yazılı kaynaklarında da çeşitli anlatılara rastlamak mümkündür. Bunlardan Hz. Ali *Cenknâmeleri*’nde Hz. Ali ayağından yaralı Cinnî Yusuf’u (*Gazavât-ı Bahr-i Ummân ve Sandûk*, 06 Mîl Yz A 3801: 27b-28a)ve Mağrib elçisi Kays’ın hastalığını İsm-i A’zam duasıyla (*Gazavât-ı İmam Ali Ba Ejderha der Mağrib*, Dügümlü Baba 557: 97), başka bir yerde Mağrib’in gözcüsünü Fatıha sûresiyle (*Gazavât-ı İmam Ali Ba Ejderha der Mağrib*, Dügümlü Baba 557: 104), Alkame’nin başındaki yarasını da tükürtüğüyle iyileştirmiştir (*Gâza-i Feth-i Kal’a-i Hayber*, Dügümlü Baba 557: 42).

Bu bağlamda değerlendirilebilecek Şemseddin Sivâsî’nin naklettiği menkıbede ise, bir gün Hz. Ali’yi seven bir köle, hırsızlık yaparken yakalanıp, huzuruna getirilmiştir. Hz. Ali köleyi sorguladıktan sonra onu suçlu bulup elini keser. Köle kesik eliyle yolda giderken Selmân-ı Farişî ve İbn Zekvân’a rastlar. İbn Zekvân ona elini kimin kestiğini sorar. Köle; “Mü’minlerin emîri, Rasûlullah’ın damadı ve amcasının oğlu kesti.” diye cevap verir. İbn Zekvan onun bu cevabına karşılık “Sen elini keseni medh mi ediyorsun?” deyince köle; “Nasıl medh etmeyeyim ki, hak üzere elimi keserek beni cehennem ateşinden kurtardı.” şeklinde karşılık verir. Onun bu cevabı Hz. Ali’ye bildirildiğinde Hz. Ali köleyi geri çağırır. Kesik elini bileğinin üstüne koyar ve bir mendil ile örtüp dua eder. Örtü kaldırılınca, Allah’ın izniyle kesik elin birleşmiş olduğu ortaya çıkar(Şemseddin Sivâsî, 2000: 313; krş. Câmî, t.y.: 242-243). Benzer bir mucize kaynaklarda Hz. Peygamber’e isnad edilmektedir (Şemseddin Sivâsî, 2000: 342-343).

7. Yerle Konuşması

Konuyla ilgili aktarılan rivayette, Hz. Fatıma’dan, Hz. Ali’nin yanındayken geceleyen çok korktuğunu söyler. Hz. Ali Hz. Fatıma’ya “Kadınların serveri, seni korkutan nedir?” diye sorar. Hz. Fatıma da onun yerle konuşmasını işittiğini söyler.(Azîzî, 1386: 37; krş. el-Huveyzî, 1412: V, 694).

8. Hz. Musa'nın Vasîsiyle Konuşması

Abaye el-Esedî'nin naklettiği rivayete göre, o bir gün Hz. Ali'nin huzuruna varır. Hz. Ali'nin yanında eski elbiseli bir adam bulunmaktadır ve Hz. Ali onunla baş başa konuşmaktadır. Bir süre bekledikten sonra o adam kalkıp gider. el-Esedî, Hz. Ali'ye "Bu adam kimdir?" diye sorar. Hz. Ali de "Hz. Musa'nın vasîsidir." diye cevap verir (Azîzî, 1386: 44; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: IV, 501).

9. Yahûdi Ölülerle Konuşması

Cabir b. Abdillâh'tan nakledilen bir rivayette Hz. Ali'nin bir mucizesi Cabir'in dilinden şöyle anlatılmaktadır; "Emirü'l-Mü'minîn Ali'yi Kufe'nin dışında gördüm ve onun ardından gittim. Ta ki Hz. Ali Yahudilerin mezarlığına vardı. Sonra Hz. Ali durdu ve şöyle seslendi; 'Ey Yahudi cemaati!' Bunun üzerine kabirden Hz. Ali'ye 'Lebbeyk, Lebbeyk!' diye karşılık verdiklerini duyduk. Hz. Ali onlara şöyle sordu; 'Allah'ın azabını nasıl buldunuz?' Onlar da; 'Size olan itaatsizliğimizden dolayı biz kıyamete kadar azab ediliyoruz.' dediler. Bundan sonra Hz. Ali, korkunç bir şekilde haykırdı ve ben o sesle bayılıp yere yığılmıştım. Bir süre sonra ayıldım ve Kufe'ye gelip Hz. Ali'ye uğradım. Hz. Ali Kufe mescidindeydi. Ben ardında durdum. O şöyle konuşuyordu; 'Hayır, Hayır! Allah'a yemin ederim ki' diye fısıldayarak 'Vallahi, asla olmayacak' dedi. Ben bunun üzerine 'Ey benim mevlâm! Kiminle konuşuyorsunuz? Ben etrafta kimseyi göremiyorum.' dedim. O da; 'Ey Cabir! Burhud göründü. Ardından Şibube ve Habter, azab çekerken göründüler, onlar tabut içerisindeydiler.' dedi. Sonra iki adam bana; 'Ey Ebû'l-Hasan! Gel bizi dünyaya döndür ki; senin faziletine, velâyetine ve imâmetine ikrar edelim.' dediler. Hz. Ali onlara; 'Hayır! Vallahi yapmayacağım. Bu konu asla olmayacak.' diyerek şu ayeti okudu; 'Hayır, (bu yakınmaları) daha önce gizlemekte oldukları şeyler onlara göründü (de ondan). Eğer çevrilselerdi elbette kendilerine yasaklanan şeylere yine döneceklerdi. Şüphesiz onlar yalancılardır.' (En'am 6/28) Bundan sonra Hz. Ali; 'Ey Cabir! Ali'nin vasîliğine muhalefet etmiş kimse olmasın ki; kıyamet gününde yüzü yere sürünmüş, kör bir insan suretinde haşredilecektir.' dedi." (Azîzî, 1386: 43, 44)

10. Hristiyan Bir Kimseyi Hidayete Erdirmesi

Bu konuda anlatılan rivayete göre bir Hristiyan Hz. Ali'nin kabrini ziyaret eder birkaç kez gider. Sonra bir gün bunu Hz. Ali'nin taraftarları döverler. Sebebini sorduklarında rüyalarında onun Hristiyan olduğunun kendilerine Hz. Ali tarafından bildirildiğini söylerler. O da bu duruma çok şaşırıp hemen Hz. Ali'ye iman eder (Azîzî, 1386: 147).

11. Gaybden Haber Vermesi

Azîzî Hz. Ali'nin gaybî bilgisiyle ilgili çok sayıda anlatıya yer vermektedir. Bunlardan birinde Cemel savaşı başlamadan önce Hz. Ali arkadaşlarıyla birlikte diğer arkadaşlarını beklemek için Zikar mevkiine gelirler. Oradan Basra'ya hareket edeceklerdi. Bundan önce Hz. Hüseyin ve deve çobanı, insanları toplamak için Kufe'ye giderler. Hz. Ali Zikar' da insanlara çok yakında Kufe ehlinin kendisine katılacağını söyler ve çok geçmeden Kufe'den Hz. Ali'nin yardımına büyük bir ordu yetişir ve onları sayarlar, tam 12001 kişidir (Azîzî, 1386: 80; Sipihr 1384:I, 108).

Farklı bir anlatıda Hz. Ali Hz. Hüseyin'in öldürüleceğini haber vermektedir. Bu konuda Ebû Abdillâh el-Cedelî'den nakledilen bir rivayette anlatılanlara göre o bir gün Hz. Ali'nin yanına gider. O esnada Hz. Hüseyin de Hz. Ali'nin yanında oturmaktadır. Hz. Ali ellerini Hz. Hüseyin'in omzuna vurup şöyle der; "Bu öldürülecektir ve ona arkadaşlarından hiç kimse yardım etmeyecektir." Ebû Abdillâh el-Cedelî ve orda bulunanlar bunun kötü bir kader olduğunu söylerler. Hz. Ali ise bu olayın kesinlikle gerçekleşeceğini söyler. Bundan sonra Hz. Ali Hz. Hüseyin'e bakıp şöyle der; "Bu ezelde sabit ve senin için biçilmiş bir kaderdir ki; sen halkın örnek alacağı ve ardından gideceği kimsesin." Bunun üzerine Hz. Hüseyin; "Canım feda olsun sana durumum ne olacak?" diye sorunca Hz. Ali; "Sen bilirsin, halk bilmez, yaklaşık dünyanın hepsi bunu öğrenecek. Yavrum dinle; bu durum başına gelmeden önce, canım elinde olana yemin olsun ki, Ümeyyeoğulları senin kanını akıtacaklardır. Fakat seni dininden ayıramayacaklar, senin gönlünden Rabbinin zikrini çıkaramayacaklar." Hz. Hüseyin; "Bu benim için yeter. Allah'ın gönderdiklerine ikrar etmiş ve peygamberlerin söylediklerini tasdik

etmiş biri olarak babamın sözlerini yalanlamam.” der. Hz. Ali mescitten dışarı çıkar ve arkadaşları etrafına toplanırlar. Hz. Ali mübarek ellerini Hz. Hüseyin’in başına koyup şöyle der; “Cenab-ı Allah Kur’an-ı Kerim’de ‘Her kim Rahman’ın zikrinden yüz çevirirse biz ona bir şeytanı musallat ederiz de şeytan onun için ayrılmaz bir arkadaş olur.’ (Zuhruf/43, 36) ifadeleriyle kavimleri ve taifeleri kötölemiş ve onları kınamıştır.” (Azîzî, 1386: 68) Şii kaynaklarda (eş-Şeyh el-Müfid, 1979: 175) benzer örneklerine rastladığımız bu anlatı daha özet bir biçimde Anadolu yazılı kaynaklarında da yer alır. Şemseddin Sivâsî’nin (Şemseddin Sivâsî, 2000: 315) Molla Abdurrahman Câmî’den (Câmî, t.y.: 246-247) naklettikleri menkıbede Hz. Ali, Kerbelâ olayından haber verir. Buna göre, Hz. Ali bir seferinde Kerbelâ’ya uğrar ve burada ağlayarak şehitlerin en yücelerinin, Âl-i Âba büyüklerinin öldürülecekleri yerin burası olduğunu söyler. Etrafındakiler “Bu nasıl olacak?” diye sorduklarında; “Burada bir aile efradı hesapsız olarak öldürülecekler, Cennete gideceklerdir.” diye cevap verir ve Kerbelâ olayı gerçekleşinceye kadar sözlerinin manası anlaşılabilir (Fuzûlî, 1987: 186; Şemseddin Sivâsî, 2000: 315).

Azîzî’nin naklettiği anlatılarda Hz. Ali kendi ölümüyle ilgili de bir takım gaybden bilgiler vermektedir. Bu hususta nakledilen menkıbelerden birinde Hz. Ali, Cemal savaşına silahsız bir şekilde girer ve subayını yanına çağırır. Ona bazı huccet ve delilleri söyledikten sonra İslam ordusunun yanına geri döner. Hz. Ali’nin arkadaşları ona; “Zübeyr, bir Kureyş süvarisidir. Savaşın da kahramanıdır. Onun kahramanlığını sen de iyi bilirsin, sen neden onun yanına, savaş alanına kılıcsız zırhsız sipersiz ve mızraksız gittin?” diye sorarlar. Çünkü Zübeyr silahlarla donanmıştır. Hz. Ali buna cevaben, Zübeyr’i kastederek; “O benim katilim değildir. Aksine benim katilim adsız, soysuz, değersiz, neseb açısından yerilmiş bir kimsedir. Hz. Salih’in devesini öldüren kişi gibidir. Erlerin meydanında gelip savaşmak onun işi değildir.” (Azîzî, 1386: 94) der.

Diğer destanda Hz. Ali Kufe’nin kapıcılarına şehre giren herkesin ismini yazmalarını emreder. Kufe şehrine giren herkesin ismi yazılır ve isimleri Hz. Ali’ye getirilir. Hz. Ali onları okurken, İbn Mülcem isminin üzerine geldiğinde, mübarek parmağını o ismin üzerine koyup; “Allah senin canını alsın!” der (Azîzî, 1386: 97).

Konuyla ilgili rivayette; Hz. Ali Ramazan ayındayken vefatı yaklaştığı bir vakitte minber üzerinde, “Siz bu sene Hacca gideceksiniz, ama ben aranızda olmayacağım.” der. Ve o Ramazan bir akşam İmam Hasan’ın, bir akşam İmam Hüseyin’in evinde bir gece de kızının evinde iftar açıp her seferinde üç lokmadan başka yemek yemez. Bunun sebebini sorduklarında; Hz. Ali “Allah’ın emri yaklaşmıştır.” Bir iki geceye kadar hakkın rahmetine kavuşacağım. Benim karnum tok olmasın.” der (Azîzî, 1386:97; Ravendî, 1378: I, 201).

Yine farklı bir anlatıda aktarılanlara göre Ramazan ayının 19. günü sabaha doğru Hz. Ali evinden kalkıp mescide doğru giderken, ördekler onun etrafını sarıp ötüşmeye başlarlar. Etrafındakiler onları uzaklaştırmaya çalıştıklarında, Emirü’l-Mü’minin şöyle der: “Onlara el uzatmayın. Onlar ağıt yakmaya başladılar.” (Azîzî, 1386: 98) Bu rivayet Anadolu yazılı kaynaklarına da intikal etmiştir; Fuzûlî ve Şemseddin Sivâsî’nin naklettikleri başka bir menkıbeye göre, Hz. Ali şehid edileceği Ramazan Ayının 19. gecesi sabaha kadar ibadet eder ve her saat başı dışarı çıkarak göğe bakıp “Hz. Peygamber doğru söylemiş... Kader defterine yazılan yazı asla değişmez.” der. Sabah namazı vaktinde mescide gitmek için evin bahçesine çıktığında bahçede bulunan ördekler eteğinden tutarak ötmeye başlarlar. Ördekleri engellemeye çalışan kızlarına “Ördekleri engellemeyin. Onlar benim için yas tutuyorlar.” der ve daha sonra bütün çocuklarını yanına çağırarak “Bugün şehid olacağıma dair içimde bir his var.” diyerek onlarla vedalaşır (Fuzûlî, 1987: 207-208; Şemseddin Sivâsî, 2000: 322-323).

12. Hz. Ali Sevgisi

Bu konuda, Hacı Şeyh Abbas el-Kummî, İslamî rivayetlerde Abdullah b. Abbas’tan nakledilen bir rivayete yer vermiştir. Buna göre, Abdullah b. Abbas; Selmân-ı Farisî’yi rüyasında üzerinde kıymetli elbiseler, başında yakuttan bir taç olduğu halde görür ve ona sorar; “Ey Selman! Cennet’te Allah’a ve onun peygamberine imandan sonra faziletli bir iş var mı?”

Selman da “Hazret-i Ali sevgisi ve ona tabi olmaktan başka hiçbir şey yoktur.” diye cevap verir.” (Azîzî, 1386: 121)

13. Taraftarlarının Manevî Bağlılığı

Hiz. Ali taraftarlarından biri olan Remîle konuyla ilgili bir hadiseyi şöyle anlatmaktadır; “Ben Kufe’de’ydim ve günlerdir üzerimde bir üşüme ve titreme vardı ve Hiz. Ali’nin cemaat namazlarına iştirak edemiyordum. Cuma günü geldiğinde biraz üzerimde bir hafiflik hissettim ve kendi kendime “Bu gün ne kadar iyiyim, güzel bir gusül abdesti alsam da namazı da Hiz. Ali’yle birlikte kılsam.” dedim. Kufe mescidine geldim, otuyordum. Emirü’l-Mü’minîn minberde hutbe irad etti ve sonrasında benim üşümem ve titremem yeniden başladı. Fakat kendimi biraz tuttum. Hiz. Ali hutbeyi ve Cuma namazını bitirdi. Namazı bitirince birisini benim peşime gönderdi ve beni evine davet etti. O adamla birlikte onun evine gittik. Hiz. Ali bana; ‘Remîle neyin var? Ben minberdeyken sana ne oluyordu da sen kendini kendine sarılıyordun?’ diye sordu. Ben de son zamanlarda üşeme ve titrememin olduğunu hastalığım hafifleyince kalkıp mescide geldiğimi fakat onun hutbeye başlamasıyla yine titrememin başladığını söyledim. Bunun üzerine Hiz. Ali; ‘Bu senin hastalığın bana da sirayet etti’ dedi ve ekledi; ‘Mescide girenlerin hepsi öyledir.’ dedi. Ben ‘Dışardakiler de öyle midir?’ diye sorduğumda; ‘Dünyanın doğusunda ve batısında bizim taraftarlarımız -şiamız- eğer bir hastalığa yakalanırlarsa mutlaka bize tesir eder.’ şeklinde cevap verdi.” (Azîzî, 1386: 91; krş. Destiğayb, 1389: 216-217)

14. Ahiret

a. Cennet ve Cehennemi Göstermesi

Bu konudaki bir anlatıda, Hiz. Ali’ye sahabeden arkadaşları gelip; “Ey Mü’minlerin emiri! Sana güvenimizin artması için keşke Hiz. Peygamber’den sana intikal eden şeylerden versen!” derler. Hiz. Ali onlara, “Siz benim göstereceğim şeyleri görseniz, hemen, “Bu sihirdir, sen yalancısın kâhinsin!” diyeceksiniz, içinizden en iyinizin bile sözü bu olacak.” der. Onlar “Hepimiz biliyoruz ki; sen Hiz. Peygamber’in vârisisin ve onun ilmi sana geçmiştir.” deyince, Hiz. Ali “Ali’nin ilmi sıkı ve muhkemdir. Allah’a imanla sağlamlaştırılmayan gönül buna dayanamaz. Anlaşılan benim size Allah’ın bahşettiği ilimle göstereceğim olağanüstü şeylerden bazısını size göstermezsem razı olmayacaksınız. Yatsı namazını kıldıktan sonra benimle gelin.” der. Daha sonra yetmiş kişiyle birlikte Kufe’de bir dağa çıkarlar. Onlardan gördükleri karşısında şaşırıp inkar etmemeleri için söz alır. Orda Hiz. Ali insanların bilmediği bazı dualar okur. Duanın ardından bir tarafta Cehennem, bir tarafta da Cennet görülür. İçlerinden en tanınmış olanlardan ikisi “Bu, büyük bir sihirdir.” derler. Bunu duyanlardan iki kişinin dışında herkes Hiz. Ali’yi inkar eder. Hiz. Ali daha sonra Kufe mescidine gelir. Hiz. Ali yine dualar okur ve mescidin çakılları yakut ve mücevhere dönüşür. Hiz. Ali, onlara ne gördüklerini sorar. Onlar da mücevher ve yakut gördüklerini söylerler. Hiz. Ali onlara dönüp, “Bundan daha büyük bir şey göstermek için bile Allah’a yemin edebilirim.” der. Bu sefer kalan iki kişiden biri de kafir olur. Ancak diğeri sabit kalır. Hiz. Ali “Bu yakut ve mücevherlerden götürsen de götürmezsen de pişman olursun.” der. Fakat o adam hırsıyla onlardan bir tane alıp koynuna koyar. Sabah olunca bakar ki daha önce görmediği bir beyazlıkta mücevher duruyor. Hiz. Ali’ye gelip; “Ben bu cevherlerden bir tane götürmüştüm.” der. Hiz. Ali ona niçin götürdüğünü sorar. O da bunun hak mı batıl mı olduğunu bilmek için götürdüğünü söyler. Hiz. Ali ona; “Eğer sen o mücevheri tekrar yerine koyarsan, karşılığında sana Allah Cennet verecektir. Eğer yerine getirmezsen Cehenneme atacaktır.” der. Adam mücevheri aldığı yere koyar. Hiz. Ali onları eski haline, çakıl taşına dönüştürür. Bazıları o adamın, Meysem et-Temmâr olduğunu bazıları ise Amr ibn Hamak el-Huzâi olduğunu söylemişlerdir (Azîzî, 1386: 22; el-Hurr el-Âmilî, 2004: IV, 556-558).

b. Şefaati

Esbağ b. Nebate’nin rivayetine göre; Emirü’l-Mü’minîn Ali aleyhisselâm bir gün Kufe’nin yüksek yerlerinden birisinde insanların ihtiyaçlarını yerine getirmek için otururken etrafındakilere; “Benim şuan gördüklerimi sizden hanginiz görüyor? Onlar; “Ey Allah’ın insanlar arasındaki gözü! Neyi görüyorsunuz?” diye sorarlar. Hiz. Ali; “Bir deve görüyorum. Üzerinde cenaze taşıyor ve bir adam görüyorum o da deveyi arkasından sürüyor. Bir başka

adam da devenin ipini çekiyor. Çok yakında üç gün sonra size gelecektir.” diye cevap verir. Üçüncü gün sonra o iki adam, yanlarında cenaze ve deveyle birlikte iki adam şehre gelip cemaate selam verirler. Hz. Ali selamlaşmadan sonra onlara kim olduklarını, nerden geldiklerini ve bu cenazeyi niçin buraya taşıdıklarını sorar. Onlar da şöyle arzederler; “Biz Yemen ehlindeniz. Bu ise bizim babamızın cenazesidir. Babamız ölürken bize ‘Ben ölürsem beni yıkayın, kefenleyin ve daha sonra bu deveye yükleyip Irak’a götürünüz ve Kufe’nin yüksekliklerinden birine defnediniz.’ diye vasiyet etti.” derler. Emîr’ül-Mü’minîn onlara, niçin böyle yapmaları gerektiğini babalarına sorup sormadıklarını sorar. Onlar da sorduklarını söyleyerek; “Oraya bir adam gömülecektir. Kıyamet gününde mahşer ehlinin hepsine şefaati etse şefaati kabul olacaktır.” derler. Bundan sonra Emîr’ül-Mü’minîn ayağa kalkıp “Doğru söylemiştir. Allah’a yemin ederim ki; o adam benim!” der ve bunu iki kez tekrar eder(Azîzî, 1386: 82).

c. Sırat Köprüsü

Azîzî’nin Sikatü’l-İslâm’dan aktardığı bir anlatıya göre - ki o da bunu Muhammed Âlî’nden olan bir alimden nakletmektedir-, bu alim mescidin görevlisiydi. Onun dilinden hadise şöyle vukû bulmuştur; “Adet üzere hergün camiye gidip gelirdi fakat bir gün ortalıkta görünmedi. Durumunu sorduk. Şöyle dediler; ‘Evinde yatakta yatmaktadır.’ Buna çok şaşırımdım. Zira dün akşama kadar sapa sağlamdı. Ziyaretine gittik, baktık ki baştan aşağı yanmıştı, bazen bayılıp ayılıyordu. ‘Senin başına ne geldi?’ diye sordum. Dedi ki; ‘Dün gece rüyamda Sırat Köprüsü’nü bana gösterdiler. Benim de oradan geçmem emir buyruldu. Önce ayağımın altı düpdüzdü. Daha sonra baktım ki gittikçe incelmektedir. İlk etapta yumuşaktı, daha sonra keşkinleşmeye başladı. Öyle ki; yavaş yavaş yürüyordum. Düşmemek için kendimi sıkı sıkı tutuyordum. Ateşin alevleri yukarıya vuruyordu. Ortalık simsiyahtı. İnsanlar Cehennem çukuruna ağacın yaprağı gibi sağdan soldan dökülüyorlardı. Bir keresinde baktım ki; ayağımın altı kıl gibi incelmış. Aniden ateş beni kendisine doğru çekti ve Cehennem çukuruna düştüm. Ne kadar debelensem de aşağıya doğru gidiyordum. Bu esnada baktım ki; iş işten geçmiş, gönlümden şöyle geçirdim. Her zaman yere düştüğümde ‘Ya Ali!’ diye söylerdim. Öyleyse niye şimdi söylemeyeyim ki; ‘Ey benim mevlâm! Ey Mü’minlerin Emiri yardım et!’ dedim. Bu esnada yukarıya bakmam için ilham aldım. Sırat köprüsünün kenarında duran bir adam gördüm. Elini uzattı ve belimden tutup yukarıya kaldırdı. Dedim ki; ‘Yardım ey Adam! Feryadıma yetiş!’ dedim. Mü’minlerin Emîri mübarek ellerini dizimden başıma kadar sürdü. Uykudan korkarak uyandım. Baktım ki, mü’minlerinin elinin sıvazladığı her yer iyileşmiş, diğer yerler yanmaktadır. Bu alim üç ay yatakta kaldı. İnsanlar bu durumdan habersizlerdi. Merhemler sürdüler, doktorlar ilaç verdiler. Üç ay sonra biraz iyileşti, vücudu eski haline döndü. Fakat ne zaman ki bu olayı anlatsa vücudu birden bire titremeye başladı. Kitabın yazarı bu konuda şöyle yorum yapmaktadır; “Evet tabi ki, tek çare yol, Ehl-i Beyt’in velâyetine bağlanmaktır. Nitekim İmam Rıza, kendi kabrini ziyaret edenlere sırat köprüsünde yardımcı olacağına dair söz vermiştir. Ayrıca İmam Hüseyin (a.s.)’dan da Ehl-i Beyt’e bağlılık konusunda bize müjdelere ulaşmıştır.” (Azîzî, 1386: 118-119)

d. Düşmanlarına Verilen Cezalar

Bu konuda aktarılan hadiselerden birinde Hz. Ali Rahbe’deyken adamın birinden bir hadis hakkında sorar. Adam Hazreti Ali’yi yalanlar. Hz. Ali; “Beni yalanlıyor musun?” diye sorunca adam; “Hayır yalanlamıyorum” der. Hz. Ali; “Beni yalanlamışsan Allah senin gözlerini kör etsin.” der. Adam da “Hadi iste!” deyince, Hz. Ali ona kızar. Bundan sonra o, daha Rahbe’den uzaklaşmadan gözleri kör olur(Azîzî, 1386: 107; krş. el-Emînî, t.y.: II, 57). Benzer şekilde eş-Şeyh el-Müfid’in anlattıklarına göre de, bazı kimseler Hz. Ali’ye gelerek ona yalan söyleyen bir kişiyi ihbar ederler. Hz. Ali bu kişiyi yanına çağırır. Sorgusunda o kişi suçunu kabul etmeyince; “Eğer yalan söylüyorsan Allah gözünü kör etsin.” diye beddua eder ve o kişinin gözleri kör olur (eş-Şeyh el-Müfid, 1979: 184-185). Hz. Ali’nin yalancı bir kimsenin körlüğüne neden olması hadisesi Şemseddin Sivâsî’nin Molla Abdurrahman Câmî’den (Câmî, t.y.: 251)naklettiği bir menkıbede konu edilir. Bu menkıbe olay şöyle gerçekleşir: Bir gün Hz. Ali Ruhbe’li bir şahsa bir şeyler sorar. O kişi yalan söyleyince Hz. Ali doğru söylemesi için onu uyarır. Fakat o, doğru söylediğini ısrar edince Hz. Ali “Allahü Teâlâ’ya dua ederim. Eğer yalan

söylediyse gözlerin kör olsun.” diye beddua eder ve o kişi daha Ruhbe’ye varmadan gözleri kör olur (Şemseddin Sivâsî, 2000: 305).

Başka bir destanda Hz. Peygamber Gadir Çölünde binlerce müslümanın huzurunda Hz. Ali’yi kendisinden sonra halife tayin ettikten sonra şöyle der; “مولاه ﷺ اي هذا و مولاه ﷺ ات من ” Kin dolu birisi Haris b. Nu’man Fihri, ashâbın toplandığı bir yere Allah’ın Resûlü’nün yanına gelip “Ey Muhammed! Sen bize Allah’ın birliğine inanmamızı ve senin peygamberin Allah’ın peygamberi olduğunu tastik etmemizi emrettin ve biz de kabul ettik. Bize beş vakit namazı emrettin, hac yapmamızı emrettin kabul ettik. Bunlar yetmedi mi? Yetmedi mi ki amcanın oğlunun elini kaldırıp bizden üstün gösterdin ve niçin ‘Ben kimin rehberi isem Ali de onun rehberidir.’ dedin? Bunu kendi isteğınle mi yoksa Allah’ın emriyle mi yaptın?” diye sorar. Peygamber (s.a.v.)“□“الله من هذا ان هو إلا الله لا اله الا هو - Allah’a yemin olsun ki ondan başka ilah yoktur. Bu iş de Allah’tandır.” der. Haris buna çok fena bozularak yüzünü Resulullah’tan çevirir. Kendi kendine şöyle mırıldanır; “Eğer Muhammed’in söyledikleri doğru ise, gökten bir taş bizim başımıza indir ya da elim bir azab bize gönder.” Henüz bineğine yanına varmamıştı ki, gökten bir taş onun tam kafasının ortasına gelip isabet eder ve ayaklarından çıkar. Oracıkta can verir. Bu esnada Meâric suresinin ilk ayetleri “Sorup araştırmak isteyen biri, (öteki dünyada) başa gelecek azabı sorabilir. Öyleyse bil ki hiçbir şey ona mani olamaz.” (Azîzî, 1386: 103-104; el-Emîni, t.y.: I, 239-246)

Zeyd b. Erkâm’ın anlattığı rivayet ise, Ali (a.s.) mescitte insanlara yemin ettirirken; “Sizin içinizden Hz. Peygamber’in ‘مولاه ﷺ اي هذا و مولاه ﷺ ات من ’ sözünü işiten varsa ayağa kalkıp şahitlik etsin.” der. Bedir Savaşı’nda hazır olanlardan on iki kişi, Hz. Ali’nin sağı ve solunda oturanlardan altışar olmak üzere on iki kişi ayağa kalkıp şahitlik ederler. Rivayetin devamında Zeyd, kendisinin de Hz. Peygamber’in bu sözünü işitenlerden olduğunu ancak onu gizlediğini, bu yüzden Cenâb-ı Allah’ın gözlerini kör ettiğini söyler. Çünkü o şehâdet etmemiştir. Zeyd daha sonra bundan dolayı pişman olduğunu ve istiğfar ettiğini ifade eder (Azîzî, 1386:104).

Yine Hz. Ali’nin vasiliğini inkar eden Enes b. Malik cezalandırılmıştır. Bu anlatıda, Enes b. Malik Basra’da hadis okuturken, öğrencilerden biri imanlı birisinin alaca hastalığına yakalanmayacağını duyduğunu söyleyerek, kendisinin niçin böyle bir hastalığa yakalandığını sorar. Enes b. Malik bu söze ağlar ve renkten renge girerek; “Allah’ın salih kullarının bana olan nefretindedir.” der. Orda oturanlar Enes b. Malik’ten olayın detaylarını anlatmasını isterler. O da başından geçenleri şöyle anlatır; “Hazret-i Resûlullah’ın huzurunda onun arkadaşlarından birkaç kişiyle bulunuyorduk. Doğu diyarının köylerinden özel bir halı getirildi. Resûlü Ekrem onu kabul etti ve halıyı yere serdik. Üzerine oturmamızı emretti ve Hz. Ali de orda bulunuyordu. Resulullah rüzgara emretti. Halı yerden kalktı ve uçmaya başladı, bizi Ashab-ı Kehf’in mağarasının yanına götürdü. Ali (a.s.) bize; ‘Kalkın, Ashab-ı Kehf’e selam verin.’ dedi. Sırayla Ebû Bekir, Ömer sırayla selam verdiler ancak Ashâb-ı Kehf onların selamını duymadı. O esnada Ali (a.s.) ayağa kalkıp mağaranın önünde durdu ve ‘Essalamüaleyküm ya Ashabı Kehf-i ver-rahîm!’ dedi. Mağara içerisinden ‘Ve aleykümselem ya vasıyyi Rasûlillah!’ diye bir ses geldi. Ali ‘Neden Hz. Peygamber’in arkadaşlarının selamlarına cevap vermediniz?’ diye sorunca onlar; ‘Bizim peygamberlerin vasîsinden başkasının selamına cevap vermeye iznimiz yoktur.’ diyerek karşılık verdiler. Daha sonra halı üzerine oturup uçtuk ve Resulullah’ın mescidine geldik. Hz. Peygamber sanki bizimle birlikteymiş gibi olayı başından sonuna kadar anlattı. O esnada Hz. Peygamber bana; ‘Ne zaman ki; benim amcaoglum kendi vasîliği için şehadet istediğinde ona şehadet et.’ dedi. Ben de ‘Tamam itaat ederim.’ dedim. Hazret-i Resûlullah dünyadan göç edip Ebû Bekir hilafeti ele geçirince bir ara Hz. Ali ihticac makamında idi ve bana; ‘Kalk! ayağa kalk, halı macerasını anlat ve şahitlik et.’ dedi. Ben onu hatırlıyor olmama rağmen şeriatî dikkate alarak onu söylemedim, gizledim ve ‘Yaşlanmışım hatırlayamıyorum.’ dedim.” Ali (a.s.) şöyle buyurdular; ‘Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni alaca hastalığına, körlüğe ve ömrünün sonuna kadar susuzluk hastalığı düçar etsin.’ O salih kulun bana olan bu nefreti yüzünden bu üç hastalığa yakalandım ve bende olan bu susuzluk hastalığı yüzünden Ramazan aylarında oruç tutamıyorum.” (Azîzî, 1386: 104-105; krş. el-Fettâl, 37, 38; el-Meclisî, 1983: XLI, 218-220).

Azîzî'nin Esbağ b. Nebâta'dan naklettiği bir hadise, Esbağ b. Nebâta'nın dilinden şöyle anlatılıyor: "Biz Emirü'l-Mü'minin'le birlikte yolda gidiyorduk. Kureyş'ten bir kimse de bizimle birlikteydi, o 'Ey Mü'minlerin Emirî! Erkekleri öldürdün, çocukları yetim bıraktın.' diye serzenişte bulundu. Hz. Ali ona bakıp; 'Defol! Ey köpek!' dedi. Bir de baktık ki o, bir anda siyah bir köpek olmuş. Hz. Ali'ye yalvarmaya ağlayıp sızlamaya başladı. Hz. Ali bu halini görünce merhamet etti, ağzını kısırdattı ve adam önceki haline döndü. Bunun üzerine başka birisi; 'Ey mü'minlerin Emirî! Sizin bu ve benzeri şeylere gücünüz yetiyor da Muaviye niye sizinle mücadele ediyor?' diye sorunca 'Biz Allah'ın yüce kulları sözümüzde Allah'ın sözünün önüne geçmeyiz. Onun buyruğuyla amel ederiz.'(Azîzî, 1386: 101; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: 545-547) dedi."

Yine bu konuda birkaç insan, Emirü'l-Mü'minin'in kabrini açmak isterler. Çok güçlü olan bir yiğit onlar arasındadır, beş zira kazarlar ve sert bir yere ulaşırlar. Güçlü olan yiğitten kazıya devam etmesini isterler. O da kazmaya devam eder. Kazmayı üç kere vurunca, bir sayhayla yere yığılır. Bakarlar ki, parmaklarından, ellerinden kan akmakta. Pazusundan parmaklarına kadar etleri dökülmekte. Bunun üzerine kabri delmelerini emreden adam hemen yere kapanıp tevbe eder ve mukaddes kabir için bir sandık yapılmasını emreder(Azîzî, 1386: 134; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: V, 4-5).

Sikatü'l-İslam Nurî'nin anlattıklarına göre; Mürre-i Kays kafir bir adam vardır. Mal sahibi ve şan, şöhret sahibi birisidir. Günün birinde babası ve ecdâdıyla ilgili kendi kavmine bir soru sorar. Onlar da şöyle cevap verirler; "Ali b. Ebî Talib senin kavminden bin kişiyi öldürmüştü." Bunun üzerine Mürre Hz. Ali'nin türbesinin nerede olduğunu sorar. Ona Hz. Ali'nin türbesinin Necef'te olduğunu söylerler. Kays iki bin atlı ve binlerce piyade toplayarak Necef'e doğru yürür. Necef halkı bunu öğrenince şehrin kapılarını kapatırlar. Kays sonunda kalenin bir yerini delerek şehrin içine girmeyi başarır. Bu lanetli kimse, Ravza-i Mutahhara'ya girip İmam Ali'nin türbesinin önüne dikilir ve şöyle der; "Ey Ali! Sen benim atalarımı öldürdün." Mürre, İmam Ali'nin kabrini delmek isterken aniden Emirü'l-Mü'minin'in iki mübarek parmakları kabirden dışarı çıkıp, Zülfikar gibi onun beline vurur ve onu ikiye böler. Ordusu arasında korku yayılır. Gelip onu kaldırmaya çalışsalar da bakarlar ki simsiyah taş kesilmiştir. Daha sonra onu götürüp Necef'in kapısının arkasına atarlar. Orda duruyorken Necef'e ziyarete gelen herkes ona bir tekme atardı. Bu taşın özelliğinden birisi de onun yanından geçen her hayvanın onun üzerine pislemesidir. Daha sonraları cahil bir adam bu siyah taştan bir parça koparıp Kufe Camisi'ne getirir. Onu işletip bir şeyler para kazanmak ister. Fakat bir zaman sonra taş kendiliğinden paramparça olur. Şeyh Kazım Necefî'nin bu taşın Necef'ten dışarı çıkararak şahıstan çok nefret ettiği nakledilir (Azîzî, 1386:134-135).

Hz. Hasan'ın Hz. Hüseyin'den naklettiği rivayette anlatılanlara göre, Cu'de Eş'as b. Kays, Emirü'l-mü'minin Ali (a.s.)'e muhalefet etmiştir ki; bunu kızı da bilmektedir. Cu'de muhalefesinde o aşamaya kadar gelmiştir ki, Hz. Ali Eşas ibn Kays'ı "ateş boyunlu" olarak isimlendirmiştir. Bunun sebebini sorduklarında Emirü'l-Mü'minin şöyle buyurmuştur; "Eş'as'ın vefatı yaklaştığında gökyüzünden boyuna benzer bir ateş gelip onu sarıp yakacak ve bir kömür gibi yere gömülecektir." demiştir. Nitekim Eş'as'ın vefatı yaklaştığında orda bulunanlar, ateşin Eş'as'ı yaktığını ve onun ölümlerini; "Hz. Ali'ye muhalefet edenlerin vay haline!" diye bağırdığına şahit olmuşlardır(Azîzî, 1386: 108; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: V, 82, 83).

Menkıbelerde Hz. Ali'ye muhalefet eden kimselerden rüya aleminde ceza görenleri sayısı çoktur. Bunlardan birisi şöyle anlatmaktadır: "Şam çarşısında adamın birisine rastladım, yüzünün yarısı simsiyahtı ve o kısmı kapatıp gidiyordu. Ona 'Yüzüne ne oldu?' diye sordum. Dedi ki; 'Allah'a yemin olsun ki, kendimi, soran herkese başımdan geçen macerayı anlatmaya adadım. Ben hayatımda imam Ali'ye (a.s.) sürekli düşmanlık eden bir kimse haline gelmişim. Gecenin birisinde rüyamda gördüm. Adamın birisi bana yaklaşıp, 'Sen misin Mü'minlerin Emirî'ne sürekli söven!' dedi ve benim vereceğim cevabı beklemeden suratıma sert bir tokat vurdu ki; uykudan kalktığımda orayı simsiyah buldum.'"(Azîzî, 1386: 135-136; krş. Meysemî, 1383: I, 227)

Hız. Ali'ye küfreden bir şair de rüyasında cezalandırılanlar arasındadır. Bu konuda nakledilen rivayete göre, şairin birisi padişaha misafir olur. Padişah da ona sarayında bir yer verir. Sarayın bekçisi her gece dışarı çıkıp şöyle derdi; "Ey gafiller, dünyadan habersizler Allah'ı anınız, Allah'ın laneti Muaviye'nin düşmanının üzerine olsun." Şair bir gece rüyasında, Hız. Peygamber ve Hız. Ali'yi görür. Onlar yanıyor halde kapıdaki bekçinin yanına varıp onu yakalarlar, Hız. Peygamber Hız. Ali'ye; "Ona vur! Çünkü sana her gün sövüyor." der. Emirü'l-Mü'minin de onun omuzları arasına vurur. Şair uykudan uyanır. O esnada bekçinin yattığı yerden bağırma sesi gelmektedir. Ne olduğunu sorunca bekçinin omuzları arasında elin ayası kadar darp izinin olduğunu ve giderek yayıldığını, huzurunun olmadığını söylerler. Bekçi sabaha doğru ölür. Yaklaşık kırk kişi onun bu durumunu bizzat görürler (Azîzî, 1386: 136; el-Hurr el-Âmilî, 2004: V, 90-91).

Başka bir anlatıda ise Hız. Ali'nin methedilmesinden rahatsız olan bir kadı rüyasında cezalandırılmıştır. Yaklaşık iki ay önce vefat eden alim, zahid bir zat olan şeyh Muhammed Şefî' Muhsinî Cemi' şöyle anlatır; Kenakan şehrinde fakir bir adam vardır. Evleri dolaşır, Hız. Ali hakkında methiyeler okur, insanlar da ona para verirlerdi. Tesadüfen Sünnî bir kadının evine gider. Hız. Ali'yi çokça metheder. Bundan rahatsız olan kadı, kapıyı açıp ona şöyle der; "Sen Ali'nin adını ne kadar anarsan al, sana bir kuruş vermeyeceğim, ta ki Halife Ömer'i methedinceye kadar. Eğer sen Halife Ömer'i methedersen sana para veririm." Fakir adam şöyle cevap verir; "Ömer'i övmem için bana vereceğin para yılanın zehirinden daha beter olacaktır ve bu yüzden de almayacağım" der. Kadı bu söze çok sinirlenir ve fakir adamı çok kötü bir şekilde döver. Kadının hanımı, fakir adamı kadının elinden kurtarır ve "Ondan elini çek, eğer o ölürse seni de öldürürler." der. Sonunda fakir adamı evine götürüp gönlünü almaya çalışırlar. Kadı odasına gidip, yatar. Bir süre sonra hanımı onun değişik bir iniltiyle uyandığını farkedir. Ondan bir ses işitir. Gelip bakınca kadı felç olmuş ve dili tutulmuştur. Hanımı yakınlarına haber eder. Yakınları ona ne olduğunu sorar. İşaret diliyle konuştuğundan anlaşıldığı kadar şöyle der; "Uyudum. Beni göğün yedinci katına kaldırdılar. Kocaman bir adam suratıma bir tokat attı ve beni yere fırlattı." Bundan sonra kadıyı Bahreyn hastanelerine götürürler. Orda yaklaşık iki ay tedavi görür fakat hiçbir fayda alamaz, daha sonra Kuveyt'e götürürler. Rahmetli şeyh Mezbûr şöyle anlatır; "Tesadüfen Kuveyt'e giderken gemiye onu da getirdiler. Bana gelip onun hakkında dua etmemi istediler. Ben ona anlattım. 'Senin elinden tokat yediğin adamdan şifa talebinde bulunman gerekir.' dedim. Benim bu sözümün o talihsizliğe hiçbir tesiri olmadı. Bir süre Kuveyt hastanesinde tedavi gördü faydasını göremedi. Geçen sene onu Bahreyn'de gördüm. O fakir u felaket içinde yaşamakta ve dilencilik yapmaktaydı." (Azîzî, 1386: 137)

Müneccim Ali b. Harun'un anlattığına göre, Halife er-Râzî Hız. Ali hakkında çok tartışıp, Hız. Ali'nin Muaviye'ye izlediği politikada yanlış yaptığını söylerdi. Ona ne kadar delille Hız. Ali'nin hata etmediğini söylese de kabul etmezdi. Bir gün bu meseleyi tartışırken yanlarından ayrılıp bu meseleyi konuşmalarını yasaklar. Halife bundan sonra başından geçenleri şöyle anlatır; "Gece rüyamda kendimi şehirden dışarı çıkıyorken gördüm. Bahçelere doğru ilerliyordum. O esnada başı köpek başı olan yayan bir insanın bana yaklaştığını gördüm. Ona bunun sebebini sordum. Bu adam, Hız. Ali'nin hata ettiğini söylüyordu. Daha sonra anladım ki; bu, benim ve benim gibiler için bu ibret. Bu yüzden de tevbe ettim." (Azîzî, 1386: 136; krş. Ravendî, 1378: 177) Benzer şekilde Şiî müelliflerden er-Ravendî, Hız. Ali'ye muhalif olan bir kimsenin başının köpek başına dönüştüğünü nakletmektedir (Ravendî, 1378: I, 172).

15. Diğer Destanlar

a. Sırrı Ortaya Çıkarması

Rivayete göre, İmam Ali şehid edilince onun vasiyeti üzerine İmam Hasan ve arkadaşları onun cenazesini Kufe yakınında yüksek bir yere defnederler. Araplar oraya Necef diyorlardı. Ancak imam Ali'nin kabri yüz elli sene halktan gizli kalır. Halk İmam Ali'nin kabrinin nerede olduğunu bilmiyorlardı. Bu gizliliğin sebebi ise Muaviye ve onun tağuti adamlarının onun kabrini bulup ona saygısızlık etmemeleri içindir. Abbasîlerin V. halifesi Harun Reşid başa geçince Kufe dışındaki çok geniş bir çöle ceylan avına çıkar. Ve adamlarına

ceylanların etrafını kuşatmalarını ve kendisinin önüne doğru kovalamalarını emreder. Bu esnada Harun Reşid, ceylanların toplanmış olduğunu görür. Avcılara av köpekleri ve av kartallarıyla her taraftan bu ceylanları kuşatmalarını emreder. Tehlike hisseden ceylanlar koşup bir tepeciğe çıkar ve orada ayaklarını yere serip yatarlar. Tuhaf olan ise ceylanların orada hiçbir tehlike hissetmeden durmalarıdır. Onların peşinden koşan köpekler ve kartallar ise yarı yolda düşüyorlardı. Harun er-Reşid ve adamları bu gizemli durumu gördüklerinde şaşırırlar. Ceylanlar niçin orda duruyor, köpekler ve kartallar onlara dokunamayıp yarı yolda düşüyordu? Harun er-Reşid birkaç kişiyi şehre gönderir ve bu gizemli durumu bilen yaşlıları bulup getirmelerini emreder. Onlar da bir yaşlı bir adamı getirirler. Harun er-Reşid ona, geçmişlerinden bu konuda bir şey duyup duymadığını sorar. Adam; "Benim canım güvende olursa sana söylerim." der. Harun er-Reşid, ondan rahat olmasını ister. O da babasından öğrendiğine göre, İmam Ali'nin taraftarları Hazreti Ali'nin kabrinin burada olduğuna inanmışlardır. Cenâb-ı Allah bu yeri kendisine "Haram-ı Emn" yapmıştır. Bu sırta vakıf olan Harun er-Reşid hemen atından inip yere kapanıp orda üç gün ağlar ve oraya bir türbe yapılmasını emreder. Bundan sonra Kufe'ye gelen herkes orayı ziyaret eder. Bu şekilde bu gizemli olay ortaya çıkmış olur. Ehli beyt'in kötü düşmanlarından birisi tarafından Harun er-Reşid şöyle tarif edilmiştir; "Görünüşte çok hoş, fakat hunhar bir tağuttu. Musa b. Cafer'i uzun süre hapsettikten sonra şehid eden de odur. Eli de Ehl-i Beyt azizlerinin kanına bulanmıştı." (Ravendî, 1378: 142) Bu rivayet Fuzulî, Şemseddin Sivâsi ve Molla Abdurrahman Câmî tarafından da nakledilmektedir (Fuzûlî, 1987: 214; Şemseddin Sivâsi, 2000: 325; Câmî, t.y.: 255).

b. Mukaddes Vadi

Konuyla ilgili anlatıda, Fırat Nehri üzerine Hüseyniye kanalını açan Osmanlı sultanlarından Kanunî Sultan Süleyman, Kerbelâyı Muallâ'yı Emirü'l-Mü'min Aleyhisselâm'ın kabrini ziyaretle müşerref olur. Necef'te İmam'ın kabrine yakın bir yerde atından inip saygısızlık etmemek için yoluna yaya olarak devam etmek ister. O zamanın müftüsü, kadıasker bu seferinde sultana eşlik etmektedir. Sultanın bu durumundan haberdar olan kadıasker çok sinirlenir ve sultanın huzuruna gelip, "Sen yaşayan bir sultansın, Ali b. Ebi Talib ise ölmüştür. Nasıl olur da sen Emirü'l-Mü'minin'in türbesine yaya gitmek istersin." der. Kadı, Nâsibîdir ve Hz. Ali ailesine ve vilayet makamına düşmandır. Bu hususta sultanla biraz konuşur ve şöyle der; "Eğer türbenin kapısına kadar yalın ayakla gitmenin şan ve şerefine zedelenmesi konusunda bir tereddütün varsa Kuran-ı Kerim'den fala bakılabilir ta ki hakikat açığa çıksın." Sultan onun bu sözünü kabul eder. Kur'an'ı getirdiler ve onun rastgele bir yerini açarlar ve şu ayeti görürler; "...Ayakkabını çıkar çünkü sen mukaddes bir vadidesin." (Tâhâ, 20/12) Sultan kadıya dönüp, "Senin sözün benim yalın ayakla gitmemi daha da artırdı." diyerek ayakkabılarını çıkarıp yalın ayakla Necef'ten Ravza-ı Münevver'e kadar yürür, öyle ki ayakları çakıl taşlarından yaralanmıştır. Ziyaret bitince o inatçı kadı Sultan'ın huzuruna gelip; "Bu şehirde Rafızilerin çok rağbet ettiği bir âlimin kabri vardır. Onu kabirden çıkarıp kemiklerini yakarsan iyi olur." der; Sultan o âlimin adını sorar. Kadı, isminin Muhammed b. Hasan et-Tusî olduğunu söyler. Sultan; "Bu adam ölmüştür, Cenab-ı Allah da onun hakkında uygun gördüğü şeyi görmüştür." der. Kadı bu talebinde ısrar eder. Sonunda Necef'in etrafından çokça odun toplayıp onları yakarlar o esnada kadıyı da ateşe atarlar. Cenab-ı Allah ahiret azabından önce dünya ateşiyle de ona azab etmiş olur." (Azîzî, 1386: 138-139)

c. Hz. Ali'yi Taklit

Hz. Ali'nin taklid edilmesinin konu edildiği anlatıda padişahlardan birinin bir maskarası vardır. Birilerini taklid edip insanları güldürürdü. Padişahın kendisi sünni, veziri ise nâsibîdir ve nübüvvet ailesinin de düşmanıdır. Padişah bir sefere çıkmak istediğinde kendi yerine bu nâsibî vezirini bırakırdı. Vezir, padişahın maskarasının Şii olduğunu bilmektedir. Bir gün onu yanına çağırıp, Hz. Ali'yi taklid etmesini ister. Maskara ne kadar bu işi yapamayacağını söylese de vezir ondan bu işi yapmasını ister. Çaresizce vezirden bir gün süre ister. Ertesi gün, bir Arabi kılığına girip, kılıç kuşanmış halde vezirin yanına gelir. Vezirin önünde durup emir edersine "Allah'a ve peygamberine ve benim halifelliğime tereddütsüz iman et. Yoksa kelleni uçururum." der. Vezir, maskaranın bu işini şaka sanıp buna çok güler. Maskara emrini iki kez tekrarlar. Üçüncüsünde de kılıcını kınından çekip aynı şeyi tekrarlar.

Vezir bunu da şaka zannedince kafasına kılıcı indirir. Bakarlar ki, o gülen kellesi yerde duruyor. Vezir, bu darbeyle hayatını kaybeder. Bu olay padişaha bildirildiğinde o maskara çoktan kaçmıştır. Padişah onun bulunmasını emreder. Padişahın huzuruna getirilince, olayı anlatır, padişah da o bu olaya çok güler ve onu affeder." (Azîzî, 1386: 139; Hüsrevî: 1378, V, 106-107).

d. Adağı Yerine Getirme

Bu konuyla ilgili rivayet de Ali b. Muzaffer'den şöyle nakledilmektedir; "Bir tarlada benim hakkım vardı. Tarladaki hakkımı bir gasıba kapturdum. Daha sonra İmam Ali'nin haremine gittim ve gasıptan şöyle şikayette bulundum; "Eğer benim hakkım olan tarlam bana tekrar iade edilirse, bu camiye restore ederim." Onun kastedtiği cami ise Ehl-i İman'ın Kur'an okuduğu ve zikir çektiği Şah-ı Vilâyet İmam Ali'nin camisiydi. Daha sonra benim hakkım bana iade edildi. Ben ise verdiğim sözü unuttum bir süre sonra gece rüyamda Hazreti Ali a.s.'ın yanında durmuş bana doğru geldi ve benim elimden tutup şöyle buyurdu. "Ey İbn Muzaffer adağına yerine getir," talebinde bulundu bende bunu kabul edip ertesi sabah Harem-i Şerif caminin işine koyuldum." (Azîzî, 1386: 144-145)

e. Hz. Ali'nin İlhamı

Konuyla ilgili rivayette aktarılanlara göre, Nadir Şah, Hazreti Ali'nin Harem'i Şerifi'nin kubbesini tehziple parlatırken, ona kubbenin üstüne ne yazılması gerektiği sorulur. O da hemen düşünmeden "أَللَّهُمَّ دِيهَمُ وَقِ اللهُ دِيَادُ" der. Ertesi gün, Nadir'in veziri Mirza Mehdi Han Nadir'in okuma yazmasının olmadığını, Bu sözün onun kalbine ilham oluşunu söyler ve "Eğer kabul etmezseniz gidin tekrar sorun." der. Gidip tekrar "Kubbeye ne yazalım?" diye sorduklarında, "Dün söylediğimi yazın." der ve söylediği sözü hatırlayamaz (Azîzî, 1386: 148).

f. Satıcı Cebrail, Alıcı Mikail

Azîzî'nin konuyla ilgili anlatımında, Günün birinde Hz. Ali (a.s.) evine girdiğinde, Hasan ve Hüseyin'in Hz. Fatıma'nın yanında ağlar halde bulur ve "Ey benim gözlerimin nuru! Başımın, canımın meyvesi! Niçin ağlıyorsunuz?" der. Fatımatü'z-Zehra gün boyu hiçbir şey yemediklerini, aç oldukları için ağladıklarını söyler. Hz. Ali ateşin üzerinde ne olduğunu sorar ve Hz. Fatıma tencerenin içinde sadece suyun olduğunu, çocukları oyalamak için kaydattığını söyler. Bu duruma Hz. Ali'nin çok canı sıkılır. Bir abası vardır, onu alıp çarşıya satmaya götürür. Onun parası olan altı dirheme yiyecek satın alır. Eve dönerken dilencinin birisi Hz. Ali'ye "Allah yolunda bir şeyler borç vermek ister misin? Allah ona kat kat versin." der. Hz. Ali yiyeceğin hepsini o dilenciye verir, eve geldiğinde Hz. Fatıma Hz. Ali'ye bir şeyler hazırlayıp hazırlayamadığını sorar. Hz. Ali de hazırlamış olduğunu ancak onu bir dilenciye verdiğini söyler. Bundan sonra namaz kılmak için mescide giderken yolda bir adam görür, bu adam Hz. Ali'ye şöyle seslenir; "Bu deveyi sana satacağım." Hz. Ali; "Onu almaya param yoktur." der. Bu adam; "Sana sattım, ne zaman ki; bir ganimet sana düşer veya Beytü'l-Mal'den bir hediye verilirse parasını o zaman ödersin. Hz. Ali deveyi altmış dirheme satın alıp yola koyulur. O esnada bir adam görür, o da Hz. Ali'ye şöyle der; "Bu deveyi bana sat!" Hz. Ali "Satarım kaç alırsın?" diye sorar. O da "Yüz yirmi dinara alırım." der. Hz. Ali buna razı olup parayı alır. Gelip parasının yarısıyla borcunu öder. Yarısını da evine götürür. Hz. Muhammed hadiseyi Hz. Ali'den dinlediklerinde ona şöyle derler; "Satıcı Cebrail idi, alıcı ise Mikail." Bu da senin o dilenciye verdiğin borcun karşılığıdır." (Azîzî, 1386: 109-110; krş. el-Ensârî, 1352: 102; Pâkrâh, 1387: 317-318)

g. Sahib Adlı Şairi Rüyasında Kınaması

Nakledilen rivayete göre; Sahib adında bir şair şefaate meselesinde insanların avamının düştüğü hataya düşüp şöyle bir şiir söyler; "Sahib, eğer kıyamet gününde şefaate Hz. Ali'yle olacaksa istediğin kadar günah işle." Bunun üzerine Emirü'l-Mü'minîn bir gece onun rüyasına girer. Hz. Ali çok rahatsız olup, Sahib'e çok kızgındır. Ona şöyle der; "Ey Sahib! İyi bir şiir söylemedin." Bunun üzerine Sahib; "Ne diyeyim peki?" diye sorar. Hz. Ali ondan şiirini söyle düzeltmesini ister; Sahib, eğer Kıyamet günü şefaate Ali (a.s.)'ın yüzü suyu hürmetine olacaksa ondan utan ve az günah işle!" (Azîzî, 1386: 131; Şirâzî, 1387: XIII, 305)

h. Ehl-i Beyt Şairlerine Olan Kerametleri

Bu destanda ise, Hamâse şairlerinden Da'bel Hz. Ali (a.s)'ın sevenlerinden. İmam Rıza döneminde yaşamıştır. Ölüm yatağında iken bir kağıt ister ve ona şu üç beyitlik şiiri yazar; Da'bel, Kıyamet günü için ve Allah'la mülakat için, Allah'tan başka bir ilah olmadığı kanaatindedir.

Da'bel bu akideyi samimiyetle dile getirmekte ve şunu umut etmektedir; Bu sayede Cenab-ı Allah onu rahmetine davet etsin.

Allah ve Peygamber (s.a.v.) ve onlardan sonra Peygamber (s.a.v.)'in vasîsi ve mevlası Ali'dir.

Da'bel, bu şiirin kendisiyle beraber gömülmesini vasiyet eder. Onun bu vasiyeti yerine getirildikten birkaç gün sonra, onu birisi rüyasında görüp halini sorar. Da'bel şöyle cevap verir; "Cenâb-ı Allah bu beyitlerle bana merhamet etti." (Azîzî, 1386: 131; Ebu'l-Fütuh Razî, 1388: II, 476)

i. Yıkılmak Üzere Olan Duvarı Düzeltmesi

Konuyla ilgili aktarılanlara göre bir grup insan Hz. Ali'ye bir komplo hazırlarlar. Bir bahçenin duvarını Hz. Ali ve arkadaşlarının üzerine yıkmak için duvarın altını kazıp, duvarı eğik bir halde bırakırlar. Hz. Ali sol eliyle bu duvarı tutup, sağ eliyle de arkadaşlarıyla yemeğini yer, yemeği bitirince duvarı düzeltir ve eski haline dönüştürür (Azîzî, 1386: 23; krş. el-Hurr el-Âmilî, 2004: 594).

j. En Doğru Cevap

Müellifin *Nehcü'l-Belağa Şerhi'*nden naklettiği rivayete göre, Şeyh Müfid, Seyyid Murtaza İlmü'l-Hüdâ'yla bir meselede tartışırlar. Tartışmalarında getirdikleri delillerle bir yere varamazlar. Çünkü her biri kendi görüşünde ısrar ederler. Sonunda ikisi de kendi görüşlerini yazıp, Mü'minlerin Emiri'ne sorma konusunda anlaşmışlardır. Bundan sonra her biri görüşleri bir kağıda yazıp bunları Mü'minlerin Emiri'nin türbesinin üzerine koyarlar. Ertesi gün baktıklarında cevap kısmında şöyle yazılıdır; "Seyyid Murtaza haklıdır, Şey Müfid ise benim en güvendiğimdir." (Azîzî, 1386: 124-125)

k. İlginç Bir Kerameti

Eserde aktarılanlara göre, Allâme Bahru'l-Ulûm Seyyid Muhammed Mehdi et-Tabatabaî, döneminin taklid makamında bir zattır. Onun öğrencilerinden muhaddis büyük alim Şeyh Abdü'l-Cevvâd el-Akîlî şöyle ilginç bir olay anlatır; "Necef'te bir gün Emirü'l-Mü'minîn'in türbesini ziyaret ettim ve orada şöyle arzettim; 'Ey benim mevlam! Sizden öyle bir kitap isterim ki; içerisinde sadece sizin nasihatleriniz ve vaazlarınız olsun ki; bu hakîr ondan faydalansın.' Daha sonra Haram'dan çıktım. Molla Ma'sum adında, Haram'ın avlusunda bir kitapçı vardı. Beni çağırdı ve şöyle dedi; 'Gel, şu kitabı satın al. Çok iyi bir kitaptır.' O kitabı ondan çok ucuza satın aldım ve okudum, gözden geçirdim, baktım ki; *Guraru'l-Hikem* adlı kitap imiş. Bunun üzerine benim talebimin Emirü'l-Mü'minîn tarafından karşılanmış olduğu sonucuna ulaştım." (Azîzî, 1386: 126)

KAYNAKÇA

AZÎZÎ, Abbas (1386). *320 Dasitan Az Mu'jizat ve Kerâmât-i İmam Ali (a.s)*, İsfahan: Ma'sûmîn Yay., Merkez-i Tahkikât Râyâne-i Kâimiyye.

EMİNÎ, Abdülhüseyn (t.y.). *Tefsîru'l-Gadîr*, İsfahan: Bünyâd-i Bi'sat Yay.

OCAK, Ahmet Yaşar (2010). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, Ankara: TTK Bas.

EL-HİLLÎ, Cemâleddin Hasan b. Yusuf İbnü'l-Mutahhar (1365). *el-Bâbu'l-Hâdî Aşer li'l-Allâme el-Hillî me'a Şerhihi*, nşr. Mehdi Muhakkık, Tahrân.

_____(1962). *Minhâcü'l-Kerâme fi Ma'rifeti'l-İmâme*, nşr. Muhammed Reşad Salim, Kahire: Dâru'l-Urûbe.

HAKYEMEZ, Cemil (2009). *Şii-Sünnî İttifak Arayışları (1514-1909)*, Çorum: Lider Matbaacılık.

DESTİĞAYB, Şehid Ayetullah Seyyid Abdül Hüseyin (1389). *Adab-i Ez Kur'ân*, Kum: Müessesesi-i Matbuat-i Daru'l-Kütüb.

EŞ-ŞEYH ES-SADUK, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali b. Hüseyin İbn Bâbeveyh el-Kummî (1978). *Risâletü'l-İ'tikâdâtü'l-İmâmiyye*, çev. Ethem Ruhi Fiğlalı, (Şii İmâmiyye'nin İnanc Esasları), Ankara: A.Ü.İ.F. Yay.

EL-KULEYİNÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb b. İshâk (1401). *el-Usûl mine'l-Kâfi*, nşr. Ali Ekber el-Gıffârî, Beyrut:Dâru't-Ta'arruf.

EBÛ'L-FÛTUH RAZÎ, Hüseyin b. Ali(1388). *Ravzu'l-Cinan ve Ruhul-Cinan fi Tefsiri'l-Kur'an*, Maarif Ehl el-Beyt, nşr. Muhammed Cafer Yahikî,Müessese-i Tahkikat ve Neşr.

EL-MES'UDÎ,Ebû'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali (1988).*İsbâtul-Vasiyye li'l-İmâm Ali b. Ebî Talîb Aleyhisselâm*, Beyrut:Dâru'l-Edvâ.

İBN ŞÂZAN,Ebû'l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Ali b. el-Hasan (1413). *Mie Menkabe min Menâkıbı Emîri'l-Mü'minîn Ali b. Ebî Talîb ve'l-E'immeti min Veledihî*, nşr. Nebil Rızâ Alevan, Kum: Müessese-i Ensâriyân.

EL-BUHRANÎ, Allame el-Muhaddis es-Seyid Haşim (2006).*el-Burhan fi- Tefsiri'l-Kur'an*, Beyrut:Müessesetü'l-A'lamî li'l-Matbu'ât.

EL-EMİNÎ, Abdülhüseyin (T.Y.).*Tefsiru'l-Gadîr*, İsfahan:Bünyâd-İ Bî'sat Yay.

EL-ENSÂRÎ, Hâce Abdullah(1352). *Tefsiri Edebi İrfani Keşfü'l-Esrar*, thk. Habibullah Âmuzgâr, Tahran: İkbâl Yay.

EL-FETTÂL, Muhammed b. el-Hasan (t.y.).*Ravzatu'l-Vaizin*, thk. Seyid Muhammed Mehdi es-Seyid Hasan el-Horasân, Kum: Şerif Razi Yay.

EL-FEYZÛ'L-KÂŞÂNÎ(1982). *Tefsîru's-Sâfi*, Beyrut: Müessesetü'l-Âlemî li'l-Matbu'ât.

EL-HURR EL-ÂMİLÎ, Muhammed b. El-Hasan b. Ali b. el-Hüseyin (2004). *İsbatu'l-Hüda Bi'n-Nüsus ve'l-Mu'cizat*, thk. Âyetullah el-Uzma es-Seyid Şahabuddin el-Mer'aşî, Beyrut: Müessese el-A'lamî Li'l-Matbuât.

EL-HUVEYZÎ, eş-Şeyh Abdi Ali b. Cum'a el-Arusî (1412).*Tefsiru Nur u Sakaleyn*, tsh. es-Seyid Haşim er-Resuli el-Mahallatî, Kum:İntişarât-i İsmailiyyan.

EL-KUMMÎ, Ebû'l-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Ali b. Hüseyin b. Şâzân (1987).*Fedâilü'l-Emîri'l-Mü'minîn Ali b. Ebî Talîb Aleyhisselâm*, nşr. Abdurrahman Huveylid,Beyrut: Dâru'l-Belâğa.

EL-MECLÎŞÎ, Şeyhu'l-İslam Muhammed Bakır(1983). *Bihâru'l-Envârî'l-Envar*, thk. Muhammed el-Bakır el-Bihbudî.

EL-MEYSEMÎ, Mahmud Irakî(1383). *Daru's-Selam Der Ahvalat-i Hazret-i Mahdi Aleyhisselam*, Kum.

ER-RAVENDÎ, Kutbuddin (1409). *Harâic ve'l-Cerâih*, Müessesetü İmâmi'l-Mehdi, Kum.

EŞ-ŞEYH EL-MÛFÎD, Ebû Abdullah İbnü'l-Muallim Muhammed b. Muhammed(1993). *el-Emâlî*, nşr. Hüseyin el-Üstâdüli Ali Ekber el-Gıffârî, Dâru'l-Müfid, Beyrut.

_____(1979). *el-İrşâd*, Müessesetü'l-Âlemî, Beyrut.

FUZÛLÎ, Mehmed(1987). *Hadikatü's-Sü'eda*, haz. Şeyma Güngör, Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yay., Başbakanlık Bas. Gâza-i Feth-i Kal'a-i Hayber, y.y. t.y., İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Dügümlü Baba 557, 2-47.

Gazavât-ı Bahr-i Ummân ve Sandûk, Ankara Millî Kütüphanesi, 06 Mil Yz A 3801, 1b-29b.

Gazavât-ı İmam Ali Ba Ejderha der Mağrib, y.y. t.y., İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Dügümlü Baba 557, ss. 90-121

GÛYÂ, Dakter Abbas Ali (1388).*Ali Aleyhisselam ve'l-Menakıb*, Tahran.

UYAR,Gülgün (2004).*Ehl-i Beyt İslam-Tarihinde Ali-Fatma Evlâdı*, İstanbul:Gelenek Yay.

ŞAHİN,Hanifi(2010).*İlhanlılar Döneminde Şiilik*, İstanbul: Ötüken.

HUSREVÎ, Musa (1378).*Pend-i Tarih*, Tahran.

İBN BATTÛTA, Ebû Abdillâh Muhammed(2000). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, (çev. A. Sait Aykut), İstanbul:Yapı Kredi Yay.

KAPLAN, Doğan (2010).*Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, Ankara:T.D.V. Yay.

Kitâb-ı Makam Menâkıb-ı Kutbî'l-Ârifin Hazret-i Şeyh Seyyid Safî, Konya Mevlânâ Müzesi, Gölpinarlı 199, 47a-162a.

KORKMAZ, Sıddık(2008).*Hz. Ali'nin Vasîliği Düşüncesi ve Oluşum Süreci Hicri I. ve II. Asırlar*, Konya:Sebat Ofset Matbaacılık.

KUMMÎ, Şeyh Abbas (1416).*Sefinetü'l-Bihâr ve Medinetü'l-Hikem ve'l-Asar*, Daru'l-Üsve.

KUTUB RAVENDÎ, Said b. Hibetullah (1378).*Cilvehâi İ'câz-i Ma'sumin*, trc. Muharremi, Gulam HüseyinKum:İntişarât İslâmî.

MEYSEMÎ, Mahmud Irakî (1383). *Daru's-Selam Der Ahvalat-i Hazret-i Mahdi Aleyhisselam*, thk. Kurul, Kum.

CÂMÎ, Molla Abdurrahman(t.y.). *Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi*, haz. Elhac Muzaffer Ozak, İstanbul: Ergin Kitabevi.

ES-SAFFÂR, Muhammed b. Hasan b. Ferrâh (1374). *Besâiru'd-Derecât el-Kubrâ fi Fedâilü'l-Âli-i Muhammed*, Tahran: Meşverâtü'l-Âlemî.

MUHAMMED RIZA MUZAFFER(1978).*'Akâidü'l-İmâmiyye*, çev. Abdülbaki Gölpinarlı, (Şia İnançları), İstanbul: Zaman Yayınları.

Otman Baba Velâyetnâmesi (Tenkitli Metin) (2007).(haz. Filiz Kılıç ve diğerleri), Ankara: Grafiker Ofset.

PÂKRÂH, Muhammed Hüseyin (1387).*Ali Aleyhisselam*, Kahraman-ı Erzişha, Kum.

RAVENDÎ, Said b. Hibetullah Kutub (1378).*Cilvehâi İ'câz-i Ma'sumin*, trc. Muharremi, Gulam Hüsain, Kum: İntişarât İslâmî.

SARIKAYA, Mehmet Saffet(2001). *İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler*, Isparta: Tuğra Mat.

SEYYİD HÜSEYİN, İbn Seyyid Gaybî (2004).*Şerhu Hutbeti'l-Beyân İnceleme-Metin*, (haz. M. Saffet Sarıkaya), Isparta:Fakülte Kitabevi.

SİPÎHR, Muhammed Taki b. Muhammed Ali (1384).*Nasihü Tevarih-i Hazreti Ali b. Ebi Talîb Aleyhisselam*, Neşr-i İslamiyye.

DESTİĞAYB, Şehid Ayetullah Seyyid Abdül Hüseyin (1389).*Adab-i Ez Kur'an*, Kum:Müessese-i Matbuat-i Daru'l-Kütüb.

ŞEMSEDDİN SIVÂSÎ (2000). *Menâkıb-ı Çehâr Yâr-ı Güzîn*, (hzl. Mehmed Emre, Dört Büyük Halife), İstanbul: Bedir Yay.

ŞİRÂZÎ, Ayetullah Makarim (1387).*Tefsir-i Numune*, Tahran:Daru'l-Kutubi'l-İslamiyye.

TABATABÂÎ, Muhammed Hüseyin b. Muhammed b. Muhammed Hüseyin(2000). *el-Mizân fi Tefsiri'l-Kur'an*, (çev. Vahdettin İnce), İstanbul: Kevser Yay.

YAZICIOĞLU MEHMED(1996).*Muhammediye*, haz. Âmil Çelebioğlu, I-II, İstanbul:M.E.B. Yay.

YEMİNÎ, Derviş Muhammed (2002).*Fazilet-Nâme I (Giriş-İnceleme-Metin)*, haz. Yusuf Tepeli, Ankara: T.D.K Yay.

<http://aazizi.andishvaran.ir/fa/scholarmainpage.html>, 10.10.2014.